Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Гаргагдажа эхилһэн 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 180 (13669) | 1974 оной августын 3, суббото | Сэн 2 мүнгэн

АРАДАЙ ГЭГЭЭРЭЛЭЙ ШЭНЭ ШАТА

РСФСР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сесси

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо депутат **В. И. Косов** РСФСР-тэ бүгэдэ нийтын дунда һуралсал бэелүүлгые түгэсхэхэ хэмжээ тухай элидхэл хэбэ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй долоодохи сесси манай орон политическэ ба ажахын эдэбхинин оршон байдалда боложо байна гэжэ тэмдэглэбэ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев Москвагай Бауманска һунгуулиин округай һунгагшадтай уулзалга дээрэ хэлэхэдээ, коммунис байгуулалтада совет арадай туйлаһан асари ехэ амжалтанууд тухай, Совет обществын саашадань хүгжөөлгын ехэ хараа „түсэбүүдэй тухай тодорхойлжо үгөөд байһан тухай хэлэһэн.

Коммунистнууд ба партиин бэшэ хүнүүдэй бата нэгэдэлэй кандидадуудые РСФСР-эй Верховно Соведтэ һаналтайгаар һунгаһан РСФСР-эй юһэдэхи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси Коммунис партиин ба совет арадай бата нэгэдэлтэй байһые, совет депутадуудай илан мандалгые, КПСС-эй Центральна Комитет, тэрэнэй Политбюро, нүхэр Леонид Ильич Брежнев залан сахяар бэелүүлжэ байһан манай партиин дотоодын ба гадаадын политикэдэ совет хүнүүдэй халуун һайшаан дэмжэжэ байһые бүхы дэлхэйдэ элирхэйгээр харуулаа.

Совет арад коммунис байгуулалтын бүхы участогууд дээрэ урма зоригжолтойгоор ажаллана. КПСС-эй XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые нэрэтэй солоор бэелүүлнэ, Советскэ Союзай арадай ажахын ниитэ хүгжэлтэ туйлалтануудта Российн Федераци шухала хубитаяа оруулжа байна гэжэ депутат тэмдэглээ. Республикын промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд продукци худалдаанда гаргаха, шухала зүйлэй эдлэл продукцинуудые үйлэдбэрилхэ талаар жэлэйнгээ түсэбые июлиин 27-до дүүргэһэн байна. Хүдөө ажахын ажалшад ажалай гол продукци гүрэндэ худалдаха талаар ажахын түсэбые амжалтатайгаар дүүргэжэ, тариа ургамалнуудые хурааха хадуур байна. Үйлэдбэриин, байрын-коммунальна ба соёл байгуулалтын үргэн программа бэелүүлэгдэнэ.

Совет соёл культура, арадай гэгээрэл хүгжөөлгэдэ ехэ амжалтануудай туйлаһаниинь арсашагүй. Удаадахи һуралсалай жэлдэ Российн Федераци дотор дээдэ эрдэмэй һургуулинуудта — 24.255 мянган хүн, техническэ мэргэжэлэй училищинуудта — 1.383 мянган хүн, тусхай дунда һургуулинуудта — 2.655 мянган хүн, университедүүд ба институдуудта 2.700 мянга гаран хүн һураһан байна. Гадна 15 миллион шахуу хүн үйлэдбэри дээрэ шэнэ мэргэжэлнүүдые олодог, тусхай курсануудта мэргэжэлээ дээшэлүүлдэг байха юм. Тиигэжэ Россин Федерациин гурбадахи хүн бүхэн һурана бшуу.

Энэ хадаа манай обществын хүгжэлтын жама ёһон болоно. Нүхэр Л. И. Брежнев энэ талаар иигэжэ хэлээ һэн: «Мүнөө ниитын дэбжэлтын эршэ, коммунизм тээшэ ороной дабшалта обществын соёл болбосоролһоо, соёлой, эрдэм наукын, гэгээрэлэй хүгжэлтэһөө сэхэ дулдыдадаг гээшэ».

Гэгээрэлэй талаар бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлгые түгэсхэхэ гээшэ түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй гол зорилго болоно гэжэ КПСС-эй XXIV съезд тодорхойлоо һэн гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ. Энэмнай ороной социально-экономическа хүгжэлтын эрилтэнүүдтэй, манай үе сагта болоно байгаа научно-техническэ асари ехэ хубилалтануудтай нягта холбоотой.

Манай орон дотор бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлгые түгэсхэхэ шухала бүхы арга боломжонууд бии.

Юрэнхы эрдэмэй, техническэ мэргэжэлэй, тусхай дунда ба дээдэ һургуулинуудые саашадань хүгжөөн наринжуулха, һургуулинуудай материальна бааза бэхижүүлхэ талаар КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй абаһан хэмжээнүүд совет гэгээрэлэй ажал ябуулгада, юрэнхы эрдэмэй ба бүхы түрэлэй һургуулинуудай хүдэлмэриие һайжаруулгада һайнаар нүлөөлнэ.

«Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба союзна республиканууддай хуули ёһонуудай үндэһэ һуурине» СССР-эй Верховно Совет баталаа. Хүгжэнги социалис обществодо арадай гэгээрэлые хүгжөөхэ гол ёһонууд хуулиар батадхагдаһан, ургажа ябаа үетэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ тухай Ленинэй суртал һургаалые бэелүүлгэдэ манай ороной олоһон баян дүй дүршэл согсологдоһон байна.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, партиин Центральна Комитедэй ба Совет правительствын саашадаа абаһан тогтоолнуудые бэелүүлэн, РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет, нютагай Соведүүд, арадай гэгээрэлэй, тусхай дунда ба техническэ мэргэжэлэй һуралсалай органууд бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлгые түгэсхэхэ талаар эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри хээ гэжэ оратор тэмдэглэбэ.

Түсэбтэ табан жэлэй гурбан жэлэй турша соо Россин Федераци дотор арадай гэгээрэлые саашадань хүгжөөлгэдэ, бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлгые түгэсхэхэ хэрэгтэ тодорхой амжалтанууд туйлагдаһан байна. 8 класс дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр дунда һургуулитай болохые хүсэһэн залуушуул улам олошорно. Үдэрэй, үдэшын ба заочно юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудай 8 классуудые 1973 ондо дүүргэгшэдэй 87 процентнь элдэб түрэлэй дунда һургуулинуудта һурахаяа ороһон байгаа. Энэнь 1970 онойхиһоо 13 процентээр ехэ. Бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлгые түгэсхэлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэдэг юрэнхы эрдэмэй дунда һургуулинуудай 9-дэхи классуудта — 1.834 мянган хүн, техническэ мэргэжэлэй дунда училищинуудта — 177 мянган хүн, тусхай дунда һургуулинуудта 297 мянган хүн абтаа.

1974—1975 онуудта бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлгые бүрин түгэсхэхэ арга боломжонууд Россин Федерацида бии гээд хүдэлмэриин дүнгүүд элирхэйлэн гэршэлнэ. Энэнь ехэ, шууд сэхэ хүдэлмэри ябуулжа, хэдэ хэдэн һургуулинуудай, техническэ мэргэжэлэй училищинуудай, техникумүүдэй ажал ябуулгада тохёолдожо байһан дутуу дунданнуудые усадхан зайсуулха эрилтэнүүдые нютагай Соведүүдэй, арадай гэгээрэлэй хүтэлбэрилэгшэдэй, багшанарай коллективүүдэй үмэнэ табина.

Хүдөөгэй һургуулинуудай ажал хүдэлмэри тухайда элидхэлшэ саашадаа тогтон хэлээ. Хүдөөгэй һургуулинуудай асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэһэнэй ашаар Россин Федерацида бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлгые түгэсхэхэ арга олгохо байна гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Дунда эрдэм олгодог һургуулинуудай хүдөө нютагуудта һүүлэй жэлнүүдтэ олошороошье һаань, һурагшадай тоо ургаһан байна. Тиимэһээ хэһэн, бүтээһэн ажалаараа һанаагаа амаржа шадахагүйбди.

«Хүдөөгэй юрэнхы һуралсалай һургуулиин хүдэлмэриин эрхэ байдал улам саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые уламжалан, гараһан зорилгонуудые бэелүүлхэ тушаа Россин Федерациин министерствэнүүд ба албан зургаанууд, нютагай Соведүүдэй гүйсэдкомууд үдэр бүриин, оролдосотой хүдэлмэри ябуулха ёһотой. Хүдөөгэй һургуулинуудай бүридэл һайжаруулха, юрэнхы һуралсалай үдэрэй, үдэшын ба заочно һургуулинуудай юһэдэхи классуудта, техническэ мэргэжэлэй хүдөөгэй дунда училищинуудта, техникумүүдтэ хүдөөгэй залуушуулые ниилээд олоор абадаг болохо, хүдөөгэй ажалда һурагшадые бэлдэхэ гэхэ мэтэ шухала асуудалнууд энээндэ хабаатай юм.

Хүдэлжэ байгаа залуушуулай үдэшын, халаанай болон заочно һургуулинуудта эгээл анхаралтайгаар хандаха шухала. Эдэ һургуулинуудта 2 миллион 150 мянган хүнүүд һурадаг юм.

Эрхим мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдые бэлдэхэ хэрэгтэ техническэ мэргэжэлэй дунда училищинууд улам ехэ хубитаяа оруулна. Имагтал тэдэнэр нэн түрүүн шэнэ түхэлэй үйлэдбэришниие бэлдэхэ үүргэтэй бшуу. Иимэ үйлэдбэришэн мэргэжэлэйнгээ талаар ехэ юумэ мэдэхэ, эрхим шадабаритай байха, мүнөөнэй үйлэдбэриин политехническэ үндэһэ һуури гүнзэгыгөөр мэдэдэг, шэб шэнэ машинанууд болон технологическа үйлэдбэри түргэнөөр шудалха шадабаритай байха ёһотой.

Юһэдэхи табан жэлэй эхинһээ хойшо Россин Федераци дотор техническэ мэргэжэлэй дунда 1.000 училищинууд нээгдээ һэн. 1971 оной эхин дээрэ техническэ мэргэжэлэй һуралсалда мэргэжэлтэдые бэлдэхын хажуугаар 92 мянган һурагшад дунда һургуулитай болоһон байгаа һаа, 1974 оной сентябриин 1-дэ техническэ мэргэжэлтэй дунда училищинуудта 500 мянган шахуу хүнүүд һуралсаха байна.

Хүгжэнги социализмын эрхэ байдалда бүхы залуушуулай дунда һургуулитай болохо гээшэ коммунис обществын залуу байгуулагшадые бүрин дүүлэн хүмүүжүүлхэ шухалын шухала арга зэбсэг мүн болоно гэжэ депутат онсолон тэмдэглээ. Научна эрдэм олгохын хажуугаар үзэл суртал талаараа талаар хатуужаха, ажал хүлгын ниитэ үп зорилгые гүнзэгыгөөр ойлгохо ябадал олгодог һуралсал лэ дүүрэн удха шанжэтэй байха жэшээтэй.

Һуралсал - хүмүүжүүлгын хүдэлмэри мүнөө үеын эрилтын ёһоор табидагаараа үлгэр жэшээ харуулдаг нэгэ хэды һургуулинуудай хүдэлмэри тухай элидхэлшэ хөөрэжэ үгөө.

Промышленна ба хүдөө ажахын үйлэдбэридэ, тэрэшэлэн улад зоной хэрэглэмжые хангалгада аха классай һурагшадые бэлдэхэ ябадал республикын һургуулинуудта һурагшадые ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлгын, мэргэжэлээ зүбөөр шэлэн ололгын шухала арга нүхэсэлынь болоно гээд элидхэл дотор тэмдэглэгдэнэ. Советскэ ба ажахын органууд, предприятинууд, колхозууд, совхозууд, ниитын организацинууд һургуулинуудта туйлай ехэ туһаламжа хүргэнэ.

Тракторнууд, комбайнууд ба хүдөө ажахын бусад машинанууд дээрэ хүдэлгэжэ һургалга хүдөөгэй дунда һургуулиин ажабайдалда батаар нэбтэрэнхэй. Мэнэ һая дүүрэһэн һуралсалай жэлдэ нимэ һуралсал 400 мянга гаран һургуулиинхид шудалжа гараһан байна.

Мүнөөдэр Ставрополиин хизаарта һурагшадай үйлэдбэриин бригадануудай бүхэроссин слёт, эдир механизаторнуудай бүхэроссин конкурс нээгдэхэнь гэжэ элидхэлшэ мэдээсээ. Тэндэ хабаадагшад һурагшадай үйлэдбэриин 18.700 бригаданууд болон звенонуудые, хүдөөгэй һургуулинуудай 8—10-дахи классуудай миллион хахад үлүүтэй һурагшадые түлөөлнэ. Эдэ һурагшад хүдөө ажахын үйлэдбэриин эрхим эрдэм һургуулитай, мүнөө үеын техникэ шадамараар шудалһан ажалшад болохоёо бэеэ бэлдэнэ бшуу.

КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүд һургуулиһаа гадуур ябуулагдадаг хүдэлмэриие һайжаруулха, үхибүүдые һургуулиһаа гадуур хүмүүжүүлдэг эмхи зургаануудые олошоруулха, тэдэнэй зөөри хэрэгсэлнүүдые арьбадхан баяжуулха ябадал хараална гээд элидхэлшэ онсолон тэмдэглээ.

Россин Федераци үхибүүдэй дунда элдэб янзын хүдэлмэри ябуулха ехэ арга боломжотой. Гэгээрэлэй зургаануудта пионернүүд ба һургуулинхидай 4 мянга гаран ордонгууд ба байшангууд, эдир техникүүдэй, эдир натуралистнуудай станцинууд, хүүгэдэй экскурсионно туристска станцинууд, эдиршүүлэй спортивна һургуулинууд, хүүгэдэй сэсэрлигүүд ба стадионууд бии.

Гэбэшье хүүгэдые, хүүлиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдые, эдиршүүлые һургуулиһаа гадуур хүмүүжүүлхэ ябадал улам үргэдхэхэ, нарижуулан һайжаруулха тушаа бүхы юумэн үшөө хэгдээгүй байһаар. Тиихын тулада энэ зорилгоор клубуудые, соёлой байшангуудые ба ордонгуудые, театрнуудые, сэсэрлигүүд болон стадионуудые үлэмжэ һайнаар хэрэглэхэ ёһотойбди.

Һуража байгаа залуушуулда эрхим шэнжэ шанар хүмүүжүүлхын тула һургуулинуудай, техническэ мэргэжэлэй училищинуудай, техникумүүдэй педагогическа коллективүүдэй хүсэлэл оролдолгые үлэмжэ ехэ, үг зорилготойгоор ашаг үрэтэйгөөр нэгэдүүлхэ хэрэгтэй. Бүгэдэ арадай энэ хэрэгтэ городой болон хүдөө нютагуудай ажалшадые, манай обществын бүхы мэргэжэлэй эрхим хүнүүдые хабаадуулха шухала. Эрхим болбосоронги шэнжэ шанартайгаар хүмүүжүүлгын олон талын, орёо оньһон асуудал хадаа гэр бүлэ дотор ябуулагдадаг педагогическа юрэнхы соёл болбосорол һайжаруулха, үхибүүдэй хуби заяанай түлөө түрэлхидэй даадаг харюусалгые дээшэлүүлхэ эрилтэ табина.

Багшанарай ажал ябуулгада, тэдэнэй хүндэтэй ба харюусалгатай хүдэлмэреэ эрхилхын тулада манай орон дотор байгуулагдаһан таатай һайн эрхэ байдалда элидхэл дотор нилээд ехэ һуури үгтэнхэй. Табан жэлэй үнгэрһэн жэлнүүдэй турша соо һургуулинуудай, техническэ мэргэжэлэй училищинуудай, техникумүүдэй педагогическа болон хүтэлбэрилхы кадрнуудта багшанарай институдуудые, университедүүдые дүүргэһэн 200 мянган хүнүүд нэмэжэ ороо.

Манай орон дотор гэгээрэлэй зөөри хэрэгсэлнүүд саг үргэлжэ нэмэн баяжана. 1971—1973 онуудта республика дотор юрэнхы һуралсалай һургуулинуудые бариха түсэб үлүүлэн дүүргэгдөө. 2.143 мянган һурагшадай һураха һургуулиин байшангууд, тэрэ тоодо 1 миллион һурагшадай һураха һургуулинууд хүдөө нютагуудта ашаглалгада үгтөө. Һургуули шадаран интернадуудые, байгшанарай байха байрын гэрнүүдые бариха түсэбүүд дүүргэгдөө. Тиихэ зуура техническэ мэргэжэлэй училищинуудые, тусхай дунда һургуулинуудые бариха түсэбүүд дүүргэгдээгүй.

Һургуулинуудые, техническэ мэргэжэлэй училищинуудые ба техникумүүдые бариха үргэн ехэ программа 1974, 1975 онуудта бэелүүлэгдэхэ ёһотой.

РСФСР-эй Верховно Соведэй мүнөөнэй сесси дээрэ залуушуулые бүгэдэ ниитын дунда һургуулитай болгохо ябадал дүүргэхэ хэмжээнүүдые, мүн «Арадай гэгээрэл тухай РСФСР-эй хуулиин» проектые хаража үзэхэ гээ.

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта).

ШЭНЭ ТАСС-ҺОНИН

„САЛЮТ-3" СТАНЦИ НИИДЭҺЭЭР

НИИДЭЛГЭ ЗАЛАН ХҮТЭЛХЭ ТҮБ. (ТАСС). Байгша оной июниин 25-да Газар шадарай замдаа гаргагдаһан «Салют-3» гэжэ замбуулинай научна станци августын 1-дэ Москвагай сагаар 10 часта Газарые 600 дахин тойроһон байна. «Союз-14» гэжэ замбуулинай онгосотой хамтын шэнжэлгэ туршалганuудые хэһэнэй һүүлээр «Салют-3» гэжэ станци ниидэлгээ үргэлжэлүүлһээр. Иимэ параметрнүүдтэйгээр ниидэнэ:

— Газарай нюруунһаа саада захань (апогей) — 286 километр;

— Газарай нюруунһаа эгээл дүтэнь (перигей) — 264 километр;

— замайнь һөөлжүү 51,6 градус;

— 89,8 минутын турша соо газарые тойрон дабшана.

Телеметрическэ мэдээсэлэй баримтануудай ёһоор, станциин бүхы түхеэралгэнүүд гэмгүй һайнаар хүдэлнэ. Таһалгануу соохи температурань 21 градус дулаан, агаарай дарасань 846 миллиметр.

Абтаһан мэдээсэлнүүд залан жолоодолгын-тоолон тодорхойлолгын түбтэ шэнжэлэгдэжэ байна.

(ТАСС).

КОМБАЙНУУДАА ТҮГЭС БЭЛЭДХЭХЭ

Энэ жэлэй ургаса хуряалга дээрэ таряашад ехэ ажал бүтээхэ байна. Сагай уларилай таарамжагүй байһанһаань, комбайн, машинануудаа дүүрэн хүсөөрнь хүдэлгэхэ шухала. Эгээл иимэһээ ургаса хуряалгадаа ороогүй байһан районуудай механизаторнууд энээниие харaада абажа, машина, техникэеэ түгэс бэлэдхэхын тула эршэмтэйгээр, эдэбхитэйгээр ажаллажа байна.

СССР-эй Центральна статистическэ управлениин мэдээнүүдэй ёһоор, энэ жэлэй июлиин 29-нэй байдалаар оронойманай колхоз, совхозуудта 584 мянган комбайн гэхэ гү, али бүхы «талые онгосонуудай» 89 процентнь заһабарилагдаад байнхай.

Украинын, Молдавиин, Белоруссиин ажахынуудта оньһото техникэ ургаса хуряалгада гол түлэб бэлэдхэгдээ. Литвада, Эстонидо, Латвида энэ хүдэлмэри дүүрэжэ байна. РСФСР-эй, Казахстанай хэдэ хэдэн областьнуудта гээгдэлтэй.

Саг шамдуулна. Тиимэһээ ургаса хуряалга дээрэ хүдэлхэ машинануудые, комбайнуудые дары түргөөр заһабарилжа дүүргэхэ ёһотойбди.

(ТАСС-ай корр.).

Промышленность—хүдөө ажахыда

ЗАВОДОЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ ТУҺАЛАМЖА

Республикын колхоз болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай халуун хаһа — ниитын адууһа малда тэжээл бэлэдхэлгэ мүнөө түлэг дундаа ябажа байна. Совхозуудай хүдэлмэришэд ба колхознигуудай энэ ажалда городой хүдэлмэришэн ангиин түлөөлэгшэд, алба хаагшад горитой туһаламжа хүргэдэг болонхой. Улаан-Үдын зарим предприятинуудай партийна организацинуудта манай корреспондент хонходожо, хүдэлмэришэд хүдөөгэй ажалшадта тэжээл бэлэдхэлгын үедэ ямар туһаламжа хүргэхэ байһан тухайнь һонирхобо. Тэрэ хөөрэлдөөн эндэ толилогдоно.

Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ прибор бүтээлгын заводой парткомой секретарь В. Б. НИМАЕВ:

— Хүдөөгэй ажалшадай тэжээл бэлэдхэлгэдэ, ургаса хуряалгада манай заводой хүдэлмэришэд жэл бүри туһалдаг юм. Июлиин 22-то 25 хүн Хэжэнгын совхоздо ошоод, мүнөө хүдэлжэ байна. Тэдэнэр хамта дээрэ 200 тонно ногооной гурил бэлэдхэхэ даабаритай юм. Һаяхан энэ ажахыда хонходожо, хүдэлмэришэдэйнгөө ажалаар һонирхобобди. Тиигэхэдэ хэдэн арбаад тонно ногооной гурил бэлэдхэгдээ гэжэ элирүүлэгдэбэ. Энэ совхоздо ошоһон хүдэлмэришэднай даабаряа сүм дүүргэтэрээ ажаллаха юм.

Хориин аймагай Хүрбын совхоздо 600 тонно, Хориин совхоздо — 80 тонно үбһэ бэлэдхэхэ даабаритайбди. Түрүүшынь ажахыда 100 хүн, хоёрдохидонь — 20 хүн эльгээгдээд, ажаллажа байна. Хүрбын совхоздо эльгээгдэһэн хүдэлмэришэдһөө оньһожоруулагдаһан тусхай бригада эмхидхэгдэнхэй. Тэрэ бригадада трактор, тэрээндэ шагтагалха косилка, тармуур, үбһэ һүрилхэ түхеэрэлгэ заводһоо үгтэнхэй. Бригадада саг зуурын партийна, комсомолой группанууд эмхидхэгдэһэн байна. Энэ ажахыда ошоһон бусад хүнүүдынь совхозой ажалшадтай хамта хүдэлхэ юм. Хүрбын совхоздо ошогшодой хүтэлбэрилэгшөөр заводой бюрогой начальник, КПСС-эй гэшүүн Н. Ф. Антошин томилогдоһон байна. Заводой хүдэлмэришэдэй хэр зэргээр ажаллажа байһаниие тэрэ нүхэр хинан шалгажа байха даабаритай юм.

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо 15 хүн үглөө мүнөө ошохонь. Тэдэнэр булта механизаторай мэргэжэлтэй. Эдэ нүхэд мүнөө дээрээ совхозой орооһо таряа хуряалгын техникэ заһабарилха юм. Энэ хүдэлмэриин эхилхэлээр үшөө 10 гаран хүн нэмэжэ эльгээгдэхэ байна. Богонёор хэлэхэдэ, заводоймнай хүдэлмэришэд колхоз, совхозуудта тэжээл бэлэдхэхэ даабаряа заабол дүүргэхэ бэзэ гээд найданабди.

Ленинэй ордено локомотив-вагон заһабарилгын заводой партийна комитедэй секретарь В. А. УЛАНОВ:

— Манай заводой хүдэлмэришэд Яруунын аймагай хүдөөгэй ажалшадтай нягта һайн холбоо барисаатай болоһоор үнинэй юм. Тэдэнэр тэндэхи колхоз, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай халуун хаһын үедэ ехэ туһаламжа хүргэдэг болонхой.

Тус аймагай «Комсомольский», Нисэнгын, Яруунын совхозуудта, «Дружба» колхоздо болон бусад ажахынуудта хамта дээрэ 2.000 тонно үбһэ бэлэдхэжэ үгэхэ зорилго бидэнэр табиһан байгаабди. Энэ асуудал заводой парткомдо зүбшэгдөө һэн. Заводто хүдэлхэ хүнүүдэй хэды дуталдажа байбашье, 200 хүдэлмэришэниие Яруунын ажахынуудта июлиин 29-дэ эльгээбэбди. Тэдэнэрэй олонхинь залуушуул юм. 60 гаран хүниинь механизаторай мэргэжэлтэй. Ажахы бүхэндэ эльгээгдэһэн бүлэг хүнүүдые коммунистнууд хүтэлбэрилнэ. Аймагай колхоз ба совхозуудта туһалхаар ошогшод август— сентябрь һаранууд соо хүдэлхэ юм. Тэдэнэр энэ жэлэй таряа хуряалгын хүдэлмэридэ хабаадалсаха байна.

Ажалай Улаан Тугай ордено авиационно заводой парткомой секретариин орлогшо Ю. Г. ХОЛЩЕННИКОВ:

— Бидэнэр жэл бүри Баргажанай, Хурамхаанай аймагуудай колхоз, совхозуудта туһалдаг болонхойбди. Энэ жэлэй тэжээл бэлэдхэлгын, таряа хуряалгын хүдэлмэридэ баһал хаба шадалаараа туһалха зорилготойбди. Июлиин 22-то заводоймнай 100 хүн Хурамхаанай аймагай Гааргын, Дэрээнэй, Аргатын совхозуудта, Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо эльгээгдэжэ, ниитын малда тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэридэ бүхы шадалаараа туһалжа эхилбэ. Тэдэнэй олонхинь гол түлэб залуу мэргэжэлтэд, хүдэлмэришэд болоно. Механизаторнуудшье яһала бии.

Тиихэдэ Баргажанай аймагай ажахынуудта туһалхаар баһал 100 хүн ошоһон байна. Манай заводой хүршэ Эрхирэгэй совхоздо хүдэлхээ 20 хүн эльгээгдээ. Хүдөөгэй ажалшадта туһалхаар эльгээгдэһэн бүхы хүдэлмэришэднай хоёр һарын туршада ажаллаха юм. Тэдэнэрэй даабарита ажалаа саг соонь һайн шанартайгаар дүүргэжэ, хүдөөгэйхидтэ горитой туһаламжа хүргэхэ байһандань ямаршье һэжэг түрэнэгүй. Энэмнай хүдөөгэй ажалшадай, хүдэлмэришэн ангиин бата нэгэдэлэй үшөө нэгэ гэршэ болохо байна.

СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ «Теплоприбор» заводой партбюрогой секретарь Н. А. ЧИРКОВА:

— Манай заводой коллектив Хориин аймагай Үдын совхозые шефтээ абаһаар үнинэй. Тиигэжэ тэндэхи ажалшадай хүдэлмэридэ бага бэшэ туһаламжа хүргэдэг гээшэбди. Энэ жэлэй хабарай тарилгын үедэ арбаад хүн ошожо, механизатораар ажаллаа һэн. Тэжээл бэлэдхэлгын үедэ баһал туһалха зорилго урдаа табяад, 100 тонно үбһэ хуряахаар шиидэһэн байгаабди. Ойрын үдэрнүүдтэ заводоймнай хорёод хүдэлмэришэн Үдын совхоздо ошожо, энэ даабари дүүргэхээр бэеэ зэһэнхэй. Тэдэнэй дунда механизаторнууд, автомашинын жолоошод бии. Эдэ нүхэднай заводһоонь трактортай байха юм.

ҮБҺЭ ХУРЯАЛГА—БҮГЭДЭ АРАДАЙ ХЭРЭГ

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ

ХЯАГТЫН АЙМАГТА ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЫН ЯБАСА ТУХАЙ

Хяагтын аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Г. Цыбиковэй мэдээсэл шагнаад байхадаа, аймагай колхоз, совхозууд байгша ондо хүдөө ажахын ургамалнуудай ба сабшалангай ногооной ургаса дээшэлүүлхэ талаар зарим тэды ажал хэжэ, хабарайнгаа таряалгые агротехническэ һайн саг сагта үнгэргөө гэжэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет тэмдэглэбэ.

Байгша ондо колхоз, совхозууд бүхыдөө 508.125 центнер үбһэ, 139,5 мянган центнер тэжээлэй тибһэтэ ургамал, 15,5 мянган центнер ногооной гурил бэлэдхэжэ, 937,5 мянган центнер силос, 48,3 мянган центнер сенаж дараха гэхэ гү, али ушоодонойхиһоо 108 мянган центнер ехэ үбһэ, 48,2 мянган центнер ехэ тэжээлэй ургамалнуудые, 5,2 мянган центнер ехэ ногооной гурил бэлэдхэжэ, 33,4 мянган центнер ехэ силос, 7,4 мянган центнер сенаж дараха түсэбтэй юм.

Мүнөө аймагай ажахынуудта үбһэшэдэй оньһожоруулагдамал 29, хүсэд бэшэ оньһожоруулагдаһан 60, унаатай 44 звено байгуулагдаад, бүхыдөө 1907 хүн ажаллана. Тиихэдэ колхоз, совхозуудтань тэжээл бэлэдхэлгын ажалай түсэбүүд зохёогдожо баталагдаагүй, салин хүлһэнэй, социалис мүрысөөнэй гуримууд тодорхойлогдон. звено бүхэндэ хэлсэгдэһэн байна.

Гэбэшье аймагай колхоз, совхозууд үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэеэ оройдоол июлиин 20-до эхилжэ, нилээд оройтожо ороо. Тингэжэ июлиин 25-най байдалаар бүхыдөө аймаг дотор оройдоо 400 гектар сабшалангай ногоон унагаагдаа. Эндэ сенаж даралга тон унжагайржа байна гээд хэлэлтэй. Мүнөө аймаг дотор оройдоол 100 тонно иимэ тэжээл бэлэдхэгдээд байна. Юуб гэхэдэ, ажалай муугаар эмхидхэгдэһэн дээрэһээ ногооной гурил гаргадаг долоон агрегадынь һанаһанда хүрэмөөр ашаглагданагүй. Шалгалтын ябаһан үдэр аймаг дотор бүхыдөө 82 тонно бэлэдхэгдээ гэхэ гү ,али агрегат бүхэниинь 12 тонно гурил гаргаһан байна. Тусхайлан хэлэбэл, Ранжуровай нэрэмжэтэ, «Дружба» колхозуудта АВМ-0,4 агрегадынь муугаар хүдэлгэгдэнэ. Тиихэдэ АВМ-0,4 агрегадгүй ажахынуудынь орооһо хатаажа тээрмэдэхэ оньһон машинануудаа ногооной гурил гаргахаар түхеэржэ ябуулаадүй байһаар. Мүн набшаһата тэжээл бэлэдхэлгэдэ анхарал хандуулагданагүй. Ушарынь гэхэдэ, аймагай, мүн колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд республикаһаа ондоо тээгүүр үбһэ бэлэдхэхэбди гэжэ найдаад, иимэ алдуу гаргажа байна.

Бэлэдхэлэй эдэ бүхы дутагдалнууд, мүн үбһэ тэжээл хуряалгые үлүүсэ унжагайруулһан ушар юунһээб гэхэбэл, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд ниитынгээ адууһа малда бардам хүрэхэ тэжээл суглуулха хэрэгтэ анхаралаа хандуулаагүй байна. Харин Хүдөө ажахын министерство, хүдөө ажахын трестнүүд «1974 ондо ургаса хуряалгые ба хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ талаар хангаха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй обкомой бюрогой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1974 оной июниин 11-нэй тогтоолые бэелүүлхэ талаар зохихо хэмжээ абаагүйнь элитэ. Тиимэһээ ерэхэ үбэлжэлгэдэ ниитын малые һайн шанартай тэжээлээр элбэг хангахын тула, мүн үбһэ хуряалгаяа саг болзортонь ябуулха ажалаа эмхидхээгүй байһан тушаань Хяагтын аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Г. Цыбиковтэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет һануулга хэбэ.

Тэрэшэлэн тэжээл бэлэдхэхэ талаар мүн үбһэ хуряаха, сенаж дараха, ногооной гурил гаргаха талаар ушарһан дутагдалнуудаа усадхажа, дары хэмжээ абахыень аймгүйсэдкомдо заагдаа. Тэжээл бэлэдхэлгэдэ хүсэд хүрэхэ оньһон техникэ эльгээжэ, колхоз, совхозуудай хүдэлмэришэд болон предприяти, эмхи зургаануудай алба хаагшадые, һурагшад ба аймагай бусад ажалшадые эдэбхитэйгээр хабаадуулжа, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ арга заабол олгохо шухала гэбэ.

Хоёрдохёор, тэжээл бэлэдхэлгын, илангаяа силосэй ургамал хуряалгын комбайнуудые түргэн заһабарилжа, үбһэ тэжээл бэлэдхэлгые, силос даралгые ба ногооной гурил гаргаха агрегадуудай ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар тодорхой хэмжээ хараалха шухала.

Тэжээл бэлэдхэлгын техникые запасной частьнуудаар хангаха, хуряалгын машинануудые түргэн заһабарилха талаар Хяагтын аймагай хэһэн захилые саг болзортонь шалгахыень республикын «Сельхозтехника» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ А. М. Басановта даалгагдаа.

1974 оной августын 10 болотор Хяагтын аймагай ажахынуудһаа автомобилиин, тракторай двигательнүүдые заһабарилхаар 1973—1974 онуудта абаһан үри зээлиеэ һэлгэлтэ хэдэг Хяагтын пунктын дары бусаахын тула 1974 оной августын 10 болотор «Сельхозтехника» нэгэдэлһээ эрилтэ хэхыень Г. П. Тюменцевтэ даалгагдаба.

Тэжээл бэлэдхэгшэдые культурна, ажаһуудалай хэрэглэмжын талаар хангажа, социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ талаар Хяагтын аймгүйсэдком уялгалагдаа.

Сабшалангай ногооной эгээл шэмэтэйдэ һайн шанартай үбһэ тэжээл элбэгээр хуряажа абахын тула Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз горитой ажал ябуулжа байнхай. Мүнөө энэ ажахыда сенаж дараха, ногооной гурил гаргаха, үбһэ хуряажа һүрилхэ оньһожоруулагдамал звено олоор байгуулагдаад, түлэг ажаллажа байна. Һүүлэй мэдээгээр тус колхоздо 200 гаран тонно сенаж дарагдаад, ногооной гурилда горох, обёосой холисо сабшажа бэлэдхэгдэнэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ тэжээл бэлэдхэлгэ бүри үргэн дэлисэтэнгээр ябуулагдажа байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Сенаж даралга. Тюк болгогдон уягдаха үбһэн һэбэрээгдэнэ.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

Научно-техническэ дэбжэлтын түлөө

ЭДЭБХИ ҮҮСХЭЛДЭ ҮРГЭН ЗАМ

Үйлэдбэрие ургэлжэдэнь оньһожоруулаагүй, шэнэ техникэ, түрүү технологи нэбтэрүүлээгүй һаа, урагшаа дабшахань, продукци үйлэдбэрилгые ехэдхэхэнь, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэнь дэмы хэрэг гэжэ промышленна коллективүүд һайнаар лэ мэдэрнэ. Тиимэһээ хүдэлмэришэдэй тоо ехээр олошоруулангүйгөөр, харин ажалай бүтээсэ горитой ехээр дээшэлүүлһэнэй, ажалай элдэб гаргаша бага болгоһоной ашаар үйлэдбэреэ хүгжөөхэ, ехэ продукци бүтээн гаргаха гол шэглэл баримталдаг болоо.

Районоймнай промышленна коллективүүд партиин XXIV съездын, 1973 оной декабриин Пленумэй шиидхэбэрие бэелүүлэн, үйлэдбэреэ техническэ талаарнь шэнээр зэбсэгжүүлхэ асуудал амжалтатайгаар шиидхэжэ байна. Энэ асуудал ямар аргаар шиидхэгдэнэб гэхэдэ, техническэ дэбжэлтэ түйлаха зорилго тодорхой һайнаар эртээнһээ түсэблэгдэнэ, тэрэнние бэелүүлхэ хэрэгтэ хүдэлмэришэд, инженер, техникүүд олоороо хабаадалсана.

ВЛКСМ-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ прибор-бүтээлгын заводой коллектив үйлэдбэреэ шэнээр зэбсэгжүүлхэ, техническэ дэбжэлтэ түргэдхэнэ. Табан жэлэй үнгэрһэн гурбан жэлэй хугасаада продукци худалдалга 70 процентээр, ажалай бүтээсэ 65 процентээр, гүрэндэ олзо доход оруулга 3,2 дахин дээшэлээ. Иимэ ехэ ургалтын зүндөө түйлагдаагүйинь ойлгосотой бээз.

Техническэ дэбжэлтэ түйлаха холын хараата түсэб заводто зохёогдоһон байна. Удаа дараалан бэелүүлэгдэхэ экономическа хүгжэлтэ түйлаха энэ түсэб прибор бүтээлгын промышленностиин түбэй институт, организацинуудай туһаламжаар зохёон табигдаа. Холын хараата түсэбөө бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ бүхы коллектив хабаадалсана. Гадна шэнэ техникэ тодхон хабсаргаха, ашаглаха асуудалнууд научно-шэнжэлгын 11 институдай хүдэлмэрилэгшэдэй туһаламжаар шиидхэгдэнэ. Үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ орёо асуудал зүбөөр, аша туһатайгаар шиидхэхын тула завод институдтай, тусхай организацинуудтай ажахын договор баталдаг юм.

Заводой ухаалан зохёогшод, уралан нарижуулагшад эдэбхитэйшүүлэй бүлэг болон хамтаржа, техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ хэрэгтэ хаба шадалаа зорюулна. Жэшээлхэдэ, инженер Караволь гэгшын хүтэлбэрилдэг бүлэг детальнуудай шанар һайжаруулха дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлжэ, жэлдээ 9 мянган түхэригэй алмалта хэхэ арга олгоо. Эдэ детальнууд удаан болзор соо ашаглагдадаг болоо. Заводой эдэбхитэйшүүл үйлэдбэриин процесс оньһожоруулха, продукци үйлэдбэрилгын үнэ сэн хямдаруулха олон дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэн байна. Орёо асуудалнууд научно-шэнжэлгын институдай туһаламжаар шиидхэгдэнэ.

Локомотивна депогой коллектив үйлэдбэреэ шэнээр зэбсэгжүүлхэ комплексно түсэб бэелүүлнэ. Инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд техническэ дэбжэлтэ түйлаха хэрэгтэ өөһэдынгөө туһа нэмэри оруулха гэжэ шиидээд, эдэбхи үүсхэлтэ ажалай өөһэдын түсэб зохёонхой. Тэдэнэр иимэ түсэб зохёоходоо, ганса өөһэдынгөө шиидхэхэ асуудалнуудые хараална бэшэ, харин юрын хүдэлмэришэдэй эдэбхи үүсхэл дээшэлүүлхэ, хүдэлмэришэд болон инженер, техникүүдэй хоорондохи хамтын хүдэлмэри һайжаруулха, холбоо барисаагаа бэхижүүлхэ асуудалда ехэ анхарал хандуулна.

Ажалые эрдэм ухаанай үндэһөөр эмхидхэхэ таһагай хүтэлбэри доро эндэ туршалгын бригада олон жэлэй туршада ажаллажа байнхай. Эдэбхитэй уралан нарижуулагша Виктор Николаевич Чашинай хүтэлбэрилдэг энэ бригада аша туһатай олон дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ. Бригадын хамтын хүсэ шадалаар хэдэн станок, стендүүд бүтээгдээд, хүдэлгэгдэжэ байна. Тэдэнэй аша туһаар электровозуудай зарим узел заһабарилха ажал оньһожоруулагдаа. Мүн узелнүүд һайнаар, бэхеэр заһабарилагдана. Депогой эдэбхитэйшүүл гурбан жэлэй туршада үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхээр хараалһан дурадхалнуудһаа һураггүй олон дурадхал нэбтэрүүлжэ, уралан нарижуулгын талаар табан жэлэй даабарие амжалтатайгаар дүүргэээ.

Үйлэдбэреэ оньһожоруулха аша туһатай ехэ хүдэлмэри «Теплоприбор» заводто хэгдэнэ. Ганса һүүлэй гурбан жэлдэ эндэ оньһожоруулагдамал поточно лини, шудхалгын үйлэдбэридэ конвейер тодхогдоо. Элеваторнуудтахи түхеэрэлгэдэ адлирхуу оньһожоруулагдамал стелляжууд хэгдэһэн байна. Заводой гол мэргэжэлтэд Ю. Глухоедов, Ю. Музыка гэгшэд ухаалан зохёолгын, уралан нарижуулгын бүхы ажалые хүтэлбэрилдэг юм. Тэдэнэй эдэбхитэй хабаадалга доро үйлэдбэриин эгээл шухала асуудалнууд элирүүлэгдэнэ. Хамтаараа зүбшэн хэлсэһэнэй һүүлээр үйлэдбэреэ техническэ талаарнь шэнээр зэбсэгжүүлхэ холын хараата түсэб зохёогдодог. Тэрэнэй үндэһэ һуури дээрэ тусхай темник бэлдэгдэжэ, эдэбхитэйшүүлдэ барюулагдана.

Авиационно заводой эдэбхитэйшүүл ухаалан зохёолгын, уралан нарижуулгын дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэнэй ашаар 2 миллион 518 мянган түхэригэй экономическа ашаг үрэ абаа. Үйлэдбэреэ техническэ талаарнь шэнээр зэбсэгжүүлхэ 1971—75 онуудай түсэб эндэ бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ байна. Технологическа орёо шэнэ 15 процесс эндэ нэбтэрүүлэгдээ. Ажалые эрдэм ухаанай үндэһөөр эмхидхэхэ 60 түсэб бэелүүлэгдээ. Энээнэй ашаар жэл бүхэндэ 708 мянган түхэригэй алмалта хэгдэнэ. Шэнэ онол арга, техникэ хэрэглэжэ, 130 хүнние хүшэр ажалһаа сүлөөлхэ арга олгогдоо.

Урдань заводто хэрэглэгдэдэг технологиһоо тад ондоо технологи локомотив-вагон заһабарилгын заводой зарим цехүүдтэ нэбтэрүүлэгдэжэ байна. Булад хайлуулдаг мартен пээшэнүүд электрын пээшэнүүдээр һэлгэгдээ. Заводто гурбан жэл хахад соо олон шэнэ техникэ тодхогдожо, ашаглагдажа байна. Хэб хэхэ шэнэ онол арга хэрэглэгдэнэ. Шудхалгын цехтэ технологическа шэнэ 49 процесс нэбтэрүүлэгдээ. Шэнэ онол арга хэрэглэһэнэй ашаар 250 мянган түхэригэй экономическа ашаг үрэ абтаа. Металлургическа цехүүдэй үйлэдбэри оньһожоруулагдажа, ажалайнь бүтээсэ 17 процентээр дээшэлүүлэгдээ.

Юһэдэхи табан жэлдэ техническэ дэбжэлтэ түйлаха талаар горитой алхам районой предприятинуудта хэгдэхэ ёһотой, хэгдэжэ байнашье. Районой промышленна предприятинуудта бүтээсэ ехэтэй 2.230 шэнэ түхеэрэлгэ, автомат ба поточно 35 лини тодхогдоһон байна.

1973 ондо машина бүтээлгын, металл болбосоруулгын предприятинуудта ехэ хубилалта болоо. Эдэ предприятинуудта шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ талаар 225 хэмжээ ябуулга бэелүүлэгдээ. Эмхидхэлэй техническэ, научно-шэнжэлгын ехэ хүдэлмэри хэгдэһэн, технологическа шэнэ процесс нэбтэрүүлэгдэһэн байна. Эдэ бүгэдэ һайн үрэ дүнгүүдээ харуулба. Хамта дээрээ 7,4 миллион түхэригэй экономическа ашаг үрэ абтаа гэхэ гү, али 1,5 мянган хүдэлмэришэдые сүлөөлжэ, ондоо ажалда эльгээхэ арга олдобо. Үйлэдбэрие нарижуулан һайжаруулһанай, шэнэ техникэ тодхоһоной ашаар районой үйлэдбэриин хэмжээн 26 процентээр дээшэлһэн, түсэбһөө гадуур 30 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдэһэн байна.

Энэ жэлдэ продукци үйлэдбэрилгые бүри ехэдхэхэ, шанарыень һайжаруулха, үйлэдбэриин шэнэ объектнүүдые ашаглалгада тушааха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ зорилго районоймнай промышленна коллективүүдэй урда табигданхай. Үйлэдбэреэ оньһожоруулһанай, шэнээр зэбсэгжүүлһэнэй ашаар энэ зорилго бэелүүлэгдэхэ юм.

Г. КРАСИКОВ.
КПСС-эй Улаан-Үдын Железнодорожно райкомой промышленностиин таһагые даагша.

УЛААН-ҮДЫН локомотивна депогой хүдэлмэришэд болон алба хаагшад Түмэр замшадай бүхэсоюзна үдэрые ажалай шэнэ амжалтануудаар угтажа байна. Эдэ нэр социалис мүрысөөндэ түрүү зэргэдэ гаража, хоёрдохи кварталай дүнгүүдээр СССР-эй Зам харилсаанай министерствын ба профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан Тугта, мүн КПСС-эй Буряадай обкомой, облпрофсоведэй дамжуулгын Улаан туг, 1-дэхи шан абаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): депогой түрүүшүүл — тепловозой машинистын туһалагша Ю. Г. Ковриго, тепловозой машинист Г. П. Метельников, электровозой машинист В. Н. Васильев, депогой дежурна И. А. Морозов, электровозой машинистын туһалагша, комсомол хүбүүн Сергей Тризна, электровозой машинист, комсомолец Николай Селихов, электровозой машинист партгруппорг А. С. Олерский гэгшэд байна.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

ТАРЯА ХУРЯАЛГА ОЙРТОО

Таряа хуряалгын халуун хаһа улам бүри ойртожо байна. Тиимэһээ «Заветы Ильича» совхозой механизаторнууд комбайнуудаа заһабарилжа эхилээ. Июлиин 4-нэй үдэрһөө хойшо 17 комбайн заһабарида табигдаба. Тэдэнние жолоодохо зон элирүүлэгдээ, Ивалгын гидромелиоративна техникумэй студентнэр штурвальщигуудаар хүдэлхэ болоо. Тэдэнэр комбайнернуудта туһалхаяа ерэнхэй байна.

Үглөөнэй 8 сагһаа үдэшын 8 болотор механизаторнууд ажаллана. Тэдэнэр үдэр соогоо хоёр дахин эндээ эдеэлээд байдаг. Һая баригдаһан ута сарай соо столнуудые хэжэ, комбайнернуудые хооллуулна. Шүлэн шанагдана, сай, тоһон, саахар, хилээмэн саг дары асарагдана.

— Запчастьнууд ехээр дутана, — гээд МТМ-е даагша Владимир Цыденжапович Шойбонов намтай уулзахадаа хэлээ һэн. — Гэбэшье өөһэдөө зарим запчастьнуудые хэнэбди. Үнинэй дүй дүршэлтэй токарь Бадма-Цырен Гармаев һайн станогой бии һаань, ямаршье деталь хэжэ шадаха һэн. Теэд һайн, мүнөө үеын эрилтэ хангамаар станоггүй байнабди, — гээд, тэрэ хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.

Үргэн ехэ хорёо соо комбайнууд жэрысэ табигданхай. Машина хадагалдаг газарые даагша Георгий Фёдорович Кокорин тэдэнэй дундуур ябажа, хэрэгтэй болоһон запчастьнуудые комбайнернуудта хубаарилна.

Мүнөө үедэ Иван Прокопьевич Кокорин комбайнаа заһабарилжа дүүргэээ. Тэрэ туһалагшатаяа хамта нүхэдтөө туһалжа эхилээ. Манай ерэхэдэ хүршынгөө комбайнай жатка заһажа сүлөөгүй байгаа һэн.

Мүн үнинэй комбайнер Алексей Николаевич Анохин, комсомолшууд Баир Жигжитов, Аюр Гомбожапов гэгшэд комбайнуудаа таряа хуряалгада гаргахаар бэлэн болгохо болоо. Жаткануудыень тодхожо эхилээд байна.

Комбайнуудаа заһабарилжа эхилхын урда тусхай комисси комбайн бүхэниие наринаар шалган хараа һэн. Тиихэдэ тэдэнэрэй гол дутуу дунданууды, заһахада хэрэгтэй болохо запчастьнуудые элирүүлжэ, комбайнер бүхэнэй гол анхаралаа табиха юумэнүүд заагдаһан байгаа.

Тиимэһээ механизаторнууд эдэ гол дутуу дундануудые нэн түрүүн усадхахые оролдоно. Мүн шүрэб бүхэниие наринаар шалгажа, хуряалгын сагай тулажа ерэхэдэ, сагаа гээнгүй ажаллаха хүсэлэнтэйгөөр, ехэ оролдосо гарган тэдэнэр хүдэлнэ.

Энэл үдэрнүүдтэ силосно комбайнуудые заһабарилга түлэг дундаа ороо. Мүнөө үедэ олохонинь бэлэн болоод байна.

Эндэ заһабарилагдажа байһан 17 комбайнһаа гадна, үшөө 3 комбайн Ивалгын гидромелиоративна техникумһээ эльгээгдэхэ. Тиимэһээ дүн хамта 20 комбайн таряа хуряалгада хүдэлхэ болоно.

— Манай эндэхи газар ехэ шулуутай юм. Тиимэһээ комбайнуудай жатканууд эбдэрхэеэ һанадаг. Энээниие хараадаа абажа, хэдэн жатка үлүү байлгахые оролдодогбди, — гээд, Владимир Цыденжапович Шойбонов намда хэлэнэ.

Запчастьнуудаар гүйсэд хангагдаа һаа, августын 10 болотор техникээ заһабарилжа дүүргэхэ зорилготойгоор ажаллажа байһан «Заветы Ильича» совхозой механизаторнууд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд тон ехэ оролдолго гаргана. «Сельхозтехникын» Оронгын отделенидэ ошожо, мэнэ һаяхан запчастьнуудые оложо асараа. Мүн Улаан-Үдэдэ оршодог тусхай техническэ магазинһаа дутажа байһан запчастьнуудые асарха болонхой. Тус магазинай директор Иван Дмитриевич Кречко эндэ ерэжэ, ажал хэрэгтэйнь танилсаад, туһаламжа хүргэхэб гэжэ үгэ алдаа һэн.

Харин августын 10 болотор заһабарилга дүүргэхэ тон шухала. Юуб гэхэдэ, үшөө 400 гектар шэнэ газар элдүүрилхэ зорилго совхозой механизаторнуудай урда табигдаад байна.

Энэ зорилгодоо хүрэхын тулада таряа хуряалгын эхилтэр, 2 халаангаар шэнэ газар хахалха гэжэ шиидэгдээ һэн. Тиимэһээ механизаторнууд хэды шэнээн ехэ харюусалгатай байһанаа һайн ойлгоно.

Имагтал тус ажахын МТМ һаяын жэлнүүдтэ мүнөө сагай эрилтэ дүүрэнээр хангаха хүсэтэй болохо юм. Шулуун мастерской баригдаа. Мүн арба гаран машинын байха гаражай һуури табигдаад байна. Шэнэ складууд һаяын сагта баригдажа эхилхэнь.

Бидэ МТМ-һээ гарабабди. Удангүй үшөө нэгэ комбайн томоотой янзаар яама ялхида ондолзоһоор, хорёо сооһоо гараад, бэлэн болоһон комбайнуудай зэргэдэ жагсана. Таряа хуряалгын халуун хаһа ойртоо гээшэл.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
Улаан-Үдын аймаг.

АКТЮБИНСКА ОБЛАСТЬ. Актюбинска районой ажахынуудта үбһэ хуряалгын хүдэлмэри түлэг дундаа ябуулагдажа байна. Үдэр бүри 2 мянган тонно үбһэн малай үбэлжэхэ газарнуудта асарагдана.

Советскэ Союзай Герой космонавт В. Пацаевай нэрэмжэтэ совхозой механизаторнууд илангаяа һайнаар ажаллана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: совхоздо тэжээл бэлэдхэлгын нэгэ үе харуулагдана.

ТАСС-ай фотохронико.

ҮЙЛЭДБЭРИИН ШЭНЭ НЭГЭДЭЛ

Республикын ажалшадай ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын министерствэдэ мэдэлтэй «Бурятбыттехника» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэл эмхидхэхэ тухай тусхай тогтоол Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет баталан абаба. Энэ нэгэдэл хадаа «Рембытприбор» гэжэ комбинадай үндэһэн һуури дээрэ эмхидхэгдэхэ юм.

Буряадай АССР-эй ажалшадай ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинуудай хүдэлмэрие саашадань улам һайжаруулха, тэдэ предприятинуудай хэрэглэмжэдэ үгтэһэн техникэ болон түхеэрэлгэнүүдые һайнаар ашаглаха зорилго үйлэдбэриин шэнэ нэгэдэлэй үмэнэ табигдана. Үйлэдбэридэ шэнэ техникэ ба технологи нэбтэрүүлхэ, ажаһуудалда хэрэглэгдэдэг оньһон техникэ һайнаар заһабарилха, тэрэнэй шанар һайжаруулха хэрэг шэнэ нэгэдэлэй шухала зорилгонуудай нэгэн болоно.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэри бэелүүлхын түлөө

МЯХАЛИГ ҮҮЛТЭРЭЙ МАЛ ҮСХЭБЭРИЛХЭ ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет 1971 оной апрель һарада мал ажалай продукци үйлэдбэрилгые промышленна үндэһэ һууритай болгохо тухай тогтоол абаһан юм.

Энэ тогтоол мүнөө үедэ манай республика соо хэр зэргэ бэелүүлэгдэжэ байна гээшэб гээд, хаража үзэхэ болонобди. Һүүлшын жэлнүүдтэ мяхалиг үүлтэртэ мал үсхэбэрилхэ шэглэл республика соомнай нэбтэрүүлэгдэһэн байна. Юуб гэхэдэ, мяхалиг үүлтэртэ тугалнуудые эхэһээнь һалгаангүй түлжүүлхэдэ, түрүүшын 6—8 һара соо бэеынгээ шэгнүүр илангаяа түргэн нэмээдэг, богонихон саг соо бага тэжээл эдижэ, тарган тобир болодог гээшэ. Иимэ үүлтэртэ малай түргэн томо болгодог биологическа онсо шэнжые хэрэглэхэ гээшэ мал ажалые промышленна аргаар хүгжөөхэ шухала шэглэлынь мүн болоно.

Зүгөөр промышленна үндэһэ һуури дээрэ мал үсхэбэрилхэ томодхогдоһон комплекснуудай барилга, холимол тэжээл бэлдэдэг томо заводуудай барилгатай зэргэшэхэ ёһотой гээд һайн мэдэнэбди. Юуб гэхэдэ, мяхалиг үүлтэрэй малые түргэн таргалуулхын тула һайн шанартай, витамин болон бусад микро-нэмээлтээр элбэг тэжээл хэрэгтэй болохо.

Жэшээнь, США, Канада гүрэнүүдтэ иимэ тэжээл эдиһэн мяхалиг үүлтэртэ тугалнууд 15—18 һаратай болоод байхадаа, 450—475 килограмм шэгнүүртэй болоно. Харин холимол тэжээл саашадань улам һайн шанартай болгоод байбал, тэдэ мал 10—12 һаратайдаа тэды шэшээн татаха байна. Иимэ үрэ дүн дүтын арбан жэл соо түйлахаар хараалагдана гээд, США-гай, Канадын гүрэнүүдэй эрдэмтэд мэдүүлнэ.

Иимэшүү шэглэлтэй хүдэлмэри манайшье гүрэнэй селекционернүүд хэжэ байдаг юм.

Яруунын совхоздо хэгдэһэн туршалгануудай дүнгөөр харахада, симментал үүлтэрэй үнеэн ба герефордын үүлтэрэй буха хоёрой хоорондоһоо гараһан тугал 18—20 һаратайдаа 400 килограмм шэгнүүртэй болодог байна.

Мяхалиг үүлтэрэй малай түргэн томо болосонь хоёр ондоо үйлэдбэриин циклһээ бүридэдэг гэжэ хэлэхэдэ болоно. Нэгэдэхинь, тугалай гарахаһаа эхилээд, тэрэнэй эхэһээ таһалагдатар зүбөөр түлжүүлхэ. Эхэһээ таһарһан тугалые тэнжээхэ ба тэрэнние мяханда тушааха хаһа хүрэтэрнь һайнаар таргалуулха. Хоёрдохи циклынь тон шухала ба ехэ харууһатай, тэжээлшье ехээр хэрэглэгдэдэг байна. Тиимэһээ эбэртэ бодо мал шахадаг тусхай промышленна түхэлтэй байра, тусхай комплекснуудые байгуулха шухала. Жэшээнь республика дотор—мяхалиг үүлтэртэ мал үсхэбэрилхэ 3—4 тусхай ажахынуудые байгуулха хэрэгтэй болоно. Харин ямар үүлтэртэ мал манай республикада таарахаб гэһэн асуудал тусхай шиидхэбэреэ үшөө хүлеэжэ байна.

Гэбэшье һүүлэй жэлнүүдтэ мяхалиг үүлтэртэ мал олон болгохо талаар Яруунын, Бодонгуудай совхозууд ба бусад зарим малшад ехэхэн дүршэлтэй болонхой. Жэшээлхэдэ, 1973 ондо Тайлсын совхозой ахалагша үхэршэн В. В. Постниковой бригада һайн амжалта түйлаһан байна. Энэ бригада даалгагдаһан 115 үнеэдһээ 106 тугал абажа, эхэһээнь таһалха үедэ 102 тугал тэнжүүлээ. Тиихэдээ сүүдхэ соо 778 граммаар тугал бүхэнэй шэгнүүр нэмээжэ байгаа. Хамниин совхозой Б. С. Соктоевой бригада даалгагдаһан 187 үхэрһөө 173 тугал абажа, 171 тугал түлжүүлээ. Тугалнуудынь сүүдхын 671 граммаар шэгнүүрээ нэмээдэг байгаа. Зэдын совхозой ахалагша үхэршэн И. Григорьевой бригада 197 үнеэдһээ 175 тугал абаа. 171-ень түлжүүлээ, тэдэнь тус бүридөө шэгнүүрээ сүүдхын 867 граммаар нэмэдэг байба.

Эндэһээ хаража үзэхэдэ, мяхалиг үүлтэртэ мал тэжээхэ талаар түрүү үхэршэд, звено, бригаданууд горитойхон дүй дүршэлтэй болоһон, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдшье ударидахы дүршэл олоһон байна. Тиимэһээ мяхалиг үүлтэрэй мал үдхэжэ байха һаалиин үхэрэй комплекснуудые байгуулжа эхилхээр болоо гэжэ һанагдана.

Яруунын совхоздо үнгэргэгдэһэн туршалгануудай дүнгүүдые хаража үзэхэдэ, март — апрель һаранuудта түрэһэн тугалнуудай бэе 6—7 һаратай болотороо тон һайнаар хүгжэдэг, түргэн томо болодог байна. Энэ юунһээ дулдыданаб гэхэдэ, шанартай тэжээлээр хооллуулагдаһанһаа ба һайнаар харууһалһанһаа болохо ха. Жэшээнь, январь—февраль һарада түрэһэн тугал 4—5 һара эхэеэ хүхэжэ байгаад, дулаан байрада байлгагдана. Зүгөөр үбэлдөө тэжээлэй шанаргүйһөө боложо, үнеэд һүн багаар үгэнэ. Тиихэдэнь тугал һүнһөө бэшэ ондоо тэжээл багаар эдидэг дээрэһээ бэеынгээ шэгнүүр мүртэй нэмээдэггүй байна. Зунай адуулгын үе болохолоор, түрүүшын һарада үбһэ ногоон хүсэд ургаадүй байна. Зүгөөр июнь—июль һаранuудта хүхэ ногооной хүбхэлзэжэ байха үедэ үнеэд 5—6 һара соо тугалдаа хүхүүлжэрхёод байна ха юм, тиимэһээ саашадаа һүеэ нэмээхээ болино гээшэ.

Яруунын совхозой В. Цыбиковэй, Н. Доржиевай гүүртэдэ январь—февраль һарада түрэһэн тугалнуудынь эхэеэ хүхэжэ байхадаа, сүүдхэдэ оройдоол 300—450 граммаар шэгнүүрээ дээшэлүүлһэн байна. Тиихэдэнь энэл совхозой мяхалиг үүлтэрэй малай гүүртэнүүдтэ январь һарада түрэһэн долоон һаратай симментал бурууд тус бүридөө 168 килограмм шэгнүүртэй, февралиинхинь — 179 килограмм шэгнүүртэй болоһон байгаа. Харин зунай һаранuудта түрэһэн тугалнуудые намар эхэһээнь һалгаахада, бага шэгнүүртэй үлэщэнэ. Эндэһээ ямар тобшолол хэлэлтэйб гэхэдэ, зун-намарай һаранuудта түрэһэн тугалнууд жэл, жэлһээшье үлүү эхэеэ хүхөөд арай гэжэл 180—200 килограмм шэгнүүртэй болоно. Харин хабар гараһан тугалнууд оройдоол 7—8 һаратайдаа 180—200 килограмм татана бшуу. Һүүлшын табан жэл соо Яруунын совхоздо тугалнуудай шэгнүүрэй нэмэлгэ 30—35 процентнь үбэлэй сагта, 65—70 процентнь зунай бэлшээриин үедэ тудадаг. Тиимэһээ эхэеэ хүхэжэ түлжэдэг тугалай таргалха ба шэгнүүрээ сүүдхэ соо ехээр нэмэлгэ үнеэдэй һү ехэтэйһээ, үбһэ тэжээлэйнь һайн шанартайһаа дулдыдаха болоно. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, мяхалиг үүлтэртэ үхэрэй тугаллаха тон таарама болзорынь март—апрель һаранuуд гэжэ тэмдэглэмээр.

Тиимэһээ хараалагдаһан болзортоо тугаллахаар мяхалиг үүлтэртэ үнеэдэй гүүртэнүүдые хашарагуудһаа бүридхэхэдэ, олонхи ажахынуудта таарама байна. Март—апрель һаранuудта нэгэ жэгдээр тугаллахын тула гунжадые июнь—июль һарада искусственна аргаар үрэжүүлхэ хэрэгтэй. Мяхалиг үүлтэрэй буханuудаар олон байбал, тэдэнээ энэл һаранuудта һүрэгтөө табихада болохо.

Мяхалиг үүлтэрэй малай гүүртэнүүдые бүридхэхэ гээшэ юундэ ехээр хүшэрдэхөө һанадаг бэ гэхэдэ, хүдөө ажахын зарим мэргэжэлтэдэй зоотехническэ шэнжэлэл мууса хэһэнһээнь, тугаллаха аргатай гү, али хэтэрхэдээ, тугаллахааһье байһан хашараг, гунжад голодоһондо гаргагдажа мяхан болгогдодог байна.

Малдаа иимэ һаланаар хандабал, яажа үүлтэртэ үхэр олоор үсхэбэрилхэ гээшэбибди? Тиимэһээ үүлтэртэ һүрэг бүридхэлгэдэ зоотехническэ мэргэжэлтэд тон шухала үүргэ дүүргэхэ юм.

Мүнөө үедэ мяхалиг үүлтэрэй мал үдхэлгэдэ дутуу дунданууд үшөөл олон дайралдана. Үхэршэдэй салин үнеэдэй хэды саг соо тугалаа хүхүүлһэнһээ дулдыдана. Энээнһээ боложо, тугал удааң саг соо эхэһээ таһалагданагүй. Олон һара тугалтаяа ябаһан үхэр болзор соогоо искусственна үрэжүүлгэдэ ороногүй, тэрээнһээ уламжалан, хойто жэлынь үсөөн тугал абтана.

Үнеэд хабар тугаллахадаа, юугээрээ һайн бэ гэхэдэ, тулынь түргэн шэгнүүрээ нэмээдэг, тэрээнние харууһалхада үсөөн хүдэлмэришэн хэрэгтэй болодог. Жэшээнь, нэгэ үхэршэндэ үбэлэй үедэ 14,5 килограмм тугалай бэеын шэгнүүрэй нэмэсэ хүртэнэ, бэлшээриин үедэ 66 килограмм хүртэнэ. Тингээдшье хабарай үедэ тугаллахадань үнэтэй дулаан байра, түхеэрэлгэшье хэрэггүй гээшэ. Мяхалиг үүлтэртэ малнай сэл хүхэ ногоо эдихэдээ, богони саг соо шэмэ шүүһэ ородог, тобир тарган болодог гэжэ хэндэшье мэдээжэ.

Мяхалиг үүлтэрэй мал үсхэбэрилхэ тусхай шэглэлтэй фермэнүүдые эмхидхэжэ, ажалыень индустриальна һуури дээрэ гаргабал, мал ажалай продукци үйлэдбэрилгэ эли бодо ургаха һэн. Хоёрдохёор, шанар һайнтай холимол тэжээлээр дүүрэн хангаха шадалтай заводуудые бариха ёһотой болоно. Гурбадахяар, республикымнай байгаалида таарама мяхалиг үүлтэрэй мал үдхэхын тула үүлтэр һайжаруулгын ажал үргэнөөр ябуулха шухала. Иимэ хүдэлмэри ябуулбалнай, мяхалиг үүлтэртэ мал манай баялиг болохо һэн.

В. ДАВЫДОВ.
СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай научна хүдэлмэрилэгшэ.

АРАДАЙ ГЭГЭЭРЭЛЭЙ ШЭНЭ ШАТА

РСФСР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сесси

...шэ КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолнуудые дүүргэхэ тушаа Россин Федерациин Соведүүдэй, министерствэнүүд болон албан зургаануудай эмхидхэхы үүргые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ нүлөөлхэ юм гэжэ депутат тэмдэглээ.

Коммунис партиин, Совет гүрэнэй табиһан зорилгонуудые арадай гэгээрэлэй совет гурим манай байгуулалтын али бүхы шатануудта шиидхэдэг байгаа гээд элидхэл дотор хэлэгдэнэ. «Энэ табан жэлэй эсэс баи га бүгэдэ ниитын дунда һуралсалда оролсые түгэсхэхэ гээшэ ниитын ажабайдалай али бүхы һалбаринуудта шэнэ амжалтануудые туйлахын тулада олониитын үндэһэ һуури улам үргэдхэнэ». — гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев онсолон тэмдэглээ һэн.

Россин Федерациин бүхы ажалшад коммунизмын үг зорилгонуудта хизаарлашагүй үнэн сэхээр, һайн эрдэм һургуулитайгаар, агууехэ эхэ оронойнгоо аша туһада ушар ёһо мэдэн, зохёохы эрмэлзэлтэйгээр ажал хэхээр бэлэн байхаар ургажа ябаа үетэнние хүмүүжүүлхын тулада хүсэ шадалаа гамнахагүй байха гэжэ КПСС-эй Центральна Комитедые, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое, Леонид Ильич Брежневые өөрыень тэдэнэй үмэнэһөө В. И. Кочемасов элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ найдуулһан байна.

Арадай гэгээрэл тухай РСФСР-эй хуулиин проект тушаа элидхэл РСФСР-эй Верховно Соведэй Арадай гэгээрэлэй, наука болон культурын комиссиин түрүүлэгшын орлогшо, депутат Г. А. Николаев хэбэ.

КПСС-эй XXIV съездын баталһан коммунис байгуулалтын асари ехэ түсэбүүдые коммунис партиин хүтэлбэри доро, тэрэнэй Ленинскэ Центральна Комитедэй хүтэлбэри доро совет арадай бэелүүлжэ байһан ехэ ажалай, политическэ дэбжэлтын оршон байдалда арадай гэгээрэл тухай Россин Совет Федеративна Социалис Республикын хуулиин проект зүбшэн хэлсэгдэжэ байна гээд тэрэ хэлээ.

Совет засагай жэлнүүдэй үедэ манай орон дотор культурна революци хэгдээ, энэ ушар хүн түрэлтэнэй түүхэдэ урдаа үзэгдөөгүй юм. 1917 он болотор Россин Федерациин мүнөөнэй хилэ дотор байһан хүн зоной 70 процентнь үзэг бэшэг мэдэхэгүй байгаа. Мүнөө РСФСР — үргэлжэдөө үзэг бэшэг мэдэхэ республика болонхой. Манайда олон тоото юрэнхы һуралсалай һургуулинууд, техническэ мэргэжэлэй училищинууд, техникумүүд, дээдэ һургуулинууд бии. Тэндэ гушаад миллион хүн һуралсана. Манай орондо эрхэтэн бүхэн дунда эрдэм абаха бүхы арга боломжотой.

«Бидэнэр, — гээд. комсомолой XVII съезд дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев хэлээ һэн, — түүхэдэ мэдэгдээгүй ехэ гүн ухаанай баялигтай болообди».

Түгэс хүгжэнги социалис обществын эрилтэнүүдэй, научно-техническэ революциин эрилтэнүүдэй ёһоор бүхы янзын һуралсалые саашадань һайжаруулха зорилго КПСС-эй XXIV съезд табяа һэн.

Съездын шиидхэбэринүүдые хүгжөөжэ. КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет юрэнхы һуралсалай, техническэ мэргэжэл олгодог, мүн дээдэ һургуулинуудай ажал ябуулгые һайжаруулха хэдэ хэдэн шухала шиидхэбэринүүдые абаа.

Сессиин үзэмжэдэ табигдаһан арадай гэгээрэл тухай РСФСР-эй хуулиин проект арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай, союзна республикануудай хуули гаргаха дүримүүдтэй бүрин зохилдуулагданхай. Тэрэ хадаа РСФСР-эй социально-экономическа, соёл культурын амжалтые тодорхойлно, тиин республика дотор арадай гэгээрэлые саашадань хүгжөөхэ зорилгонуудай эрилтэдэ таарана.

Арадай гэгээрэл тухай РСФСР-эй хуулиин проект зохёолгодо зүбшэн хэлсэлгэдэ РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадууд эдэбхитэйгээр хабаадаа. Проектые зүбшэн хэлсэлгын үедэ олон тоото дурадхалнууд, ажаглалтанууд ороо. Тэдэ бүгэдэн анхаралтайгаар шэнжэлэгдээ. Энээнэй һүүлээр хуулиин проектдэ нэмэлтэ оруулагдаһан, тодорхойлогдоһон байна. Энэ ушар хадаа совет хуулинуудые бэлэдхэлгэдэ бодото демократизмын бэелүүлэгдэдэг байһание гэршэлжэ үгэнэ.

Хуулиин проектын 14 бүлэгүүдые тодорхойгоор шэнжэлээд, тогтонижоһон, ажабайдалаар шалгагдаһан арадай гэгээрэлэй гурим батадхагдана, гээд үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглэнэ. Арадай гэгээрэлые хүтэлбэрилхэ гүрэнэй захиргаануудай органуудай уялганууд тодорхойлогдоо. Арадай гэгээрэлые хүтэлбэрилхэ талаар ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй эрхэ түлөөлэлгэдэ нэгэ статья зорюулагданхай.

Саашадань һургуулида ябадаггүй үхибүүдэй эмхи зургаануудые шэнжэлхэ зуураа, Россин Федерацида 67 мянга шахуу тиимэ эмхи зургаанууд хүдэлнэ, тэндэ 6 миллионһоо олон үхибүүд хүмүүжүүлэгдэнэ гээд Г. А. Николаев тэмдэглэнэ.

Һургуулида ябадаггүй үхибүүдэй эмхи зургаануудые саашадань хүгжөөхын түлөө, үхибүүдые хүмүүжүүлхын, элүүр энхыень хамгаалхын түлөө нютагай Соведүүдэй харюусалгые дээшэлүүлхэ, һургуулида ябаагүй үхибүүдые хүмүүжүүлгэдэ предприятинуудай, барилгануудай, колхозуудай, совхозуудай, эмхи зургаануудай коллективүүдэй болоч үргэн олониитын эдэбхитэй гээр хабаадахань хуулиин проект дотор хараалагдана.

Һүүлэй жэлнүүдэй туршада Россин Федерациин юрэнхы һуралсалай һургуулинуудай хүдэлмэриин хэмжээ горитойхоноор дээшэлээ. Һуралсалай удхые гүнзэгырүүлхэ, тэрэнэй арга дүрые һайжаруулха талаар ехэ юумэн хэгдээ. Тингэбэшье хэдэ хэдэн һургуулинуудай ажал ябуулгада дутагдалнууд бии.

Бүгэдэ ниитын дунда эрдэм олгохо хэрэгые бэелүүлгэдэ үдэшын (халаанай), заочно һургуулинууд ехэ үүргэ дүүргэхэ байна. Үйлэдбэриһөө һамшангүй һуралсалаа үргэлжэлүүлхын тула залуу хүдэлмэришэд болон колхознигуудта зохихо эрхэ байдал байгуулха зорилгоор хүдэлжэ байһан дунда эрдэмгүй бүхы залуушуулые үдэшын (халаанай), заочно һургуулинуудта оруулха хэрэгтэ предприятинууд, эмхи зургаанууд, организацинууд туһалха зэргэтэй, мүн совет хууляар хараалагдаһан хүнгэлэлтэ һурагшадта олгожо үгэхэ зэргэтэй гэжэ хуулиин проект тогтооно.

Коммунис байгуулалтын мүнөөнэй шатада техническэ мэргэжэлэй һуралсалай үүргэ хэмжээлэшэгүйгөөр ургана. Тэрэ хадаа мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдые эмхитэйгээр бэлэдхэхэ ябадалые, түгэс хүгжэнги социалис обществын хүдэлмэришэн ангиин культурно-техническэ хэмжээень дээшэлүүлхэ, шэнжэ шанарыень һайжаруулха үүргэтэй юм. 1971—1973 онуудай туршада Россин Федерациин арадай ажахы эдэ һургуулинуудһаа 3 миллионһоо олон хүдэлмэришэдые абаа.

Арадай гэгээрэлдэ һуралсалай шэнэ һургуули — техническэ мэргэжэл олгодог дунда эрдэмэй училищинуудые саашадань хүгжөөхые хуулиин проект хараална. Эдэ һургуулинууд бүгэдэ ниитын дунда эрдэм олгохо ябадалые бэелүүлгэдэ шухала үүргэ дүүргэнэ. Юһэдэхи түсэбтэ табан жэлэй гурбан жэлэй туршада техническэ мэргэжэл олгодог училищинуудай тоо гурба дахин олошороо. Тиихэдэ тэндэ һурагшадай тоо дүрбэнһөө [...] дахин ургаа. Энэ һургуу[ли] залуушуулда мэргэжэл олгуулха үгэхэһөө гадна, юрэнхы дунда эрдэм үгэнэ.

Тусхай дунда һургуулинуудай, мүн дээдэ һургуулинуудай гол зорилгонуудые шэнжэлхэ зуураа, совет мэргэжэлтэ марксистско-ленинскэ теориие гүнзэгыгөөр шудалһан, теоретическэ, мэргэжэлэй талаар гүнзэгы бэлэдхэлтэй байха, үндэр дээдын ёһо гуримаи шэнжэ шанартай байха ёһотой гээд элидхэлшэ хэлээ. Залуу мэргэжэлтэдые бэлэдхэлгэдэ ниитэ-политическэ эрдэмэй үүргэ хуулиин проект дотор онсолон тэмдэглэгдэнэ. Тэрэшэлэн мүнөө үе сагай үйлэдбэриин, наукын, техникын, культурын болон тэдэниие саашадань хүгжөөхэ эрилтын ёһоор мэргэжэлтэдые бэлэдхэлгын шанар сар үргэлжэ һайжаруулжа байха шухала гэжэ онсолон тэмдэглэгдэнэ. Дээдэ һургуулинуудые дүүргэгшэдэй мэргэжэлдээ дадахынь тула тодорхой болзорой туршада хүдэлхэ гурим хуулиин проект соо хэлэгдэнэ. Энэ хадаа дээдэ һургуули түгэсхэлгын гурим болоно.

Залуушуулые амжалтатайгаар хүмүүжүүлгэ, һургалга нэн түрүүн багшаһаа, үйлэдбэриин һуралсалай мастерһаа, хүмүүжүүлэгшэһээ дулдыдана. Россин Федерациин газар дээрэ оршоһон һуралсалай - хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудта 2,5 миллионһоо олон багшанар хүдэлнэ. Тэдэнэр һайн һайхан ажал хэрэгээрээ бүгэдэ арадай хүндэдэ, баярта хүртэнхэй.

Арадай гэгээрэлэй хүтэлбэрилэгшэдэй мэргэжэлэй талаар эрхэ ба уялгануудые, хүнгэлэлтэ болон тэдхэмжэнүүдые хуулиин проект тодорхойлно, мүн онсо габьяа гаргаһанайнь түлөө тэдэниие урмашуулха гурим хараалагдана, мэргэжэлээ дээшэлүүлжэ байха шухала гэжэ онсолон тэмдэглэнэ.

Коммунизм байгуулагша залуу үетэниие хүмүүжүүлгэдэ совет бүлын ехэ үүргые хараадаа абан, гэрлэлгэ ба бүлэ тухай хуулитай бүрин зохилдуулагдан, энэ хуулиин проект үхибүүдые хүмүүжүүлхэ, һургаха талаар түрэлхидэй, үхибүүдые үргэжэ абаһан хүнүүдэй эрхэ ба уялгануудые тодорхойлно. Гэр бүлэдөө хүмүүжүүлгые һургуулида ябаагүй үхибүүдэй, мүн һургуулиһаа гадуурхи эмхи зургаануудай, мүн бусад һургуулинуудай, ниитын организацинуудай хүмүүжүүлгын хүдэлмэритэй нягтаар тааруулан эмхидхэхэ ябадал зохихо статьянууд дотор заагдана.

Сессиин үзэмжэдэ табигдаһан арадай гэгээрэл тухай Россин Совет Федеративна Социалис Республикын хуулиие баталан абаха гэһэн дурадхал арадай гэгээрэлэй, наука болон культурын талаар комисси, хуули гаргаха дурадхал оруулдаг комисси, залуушуулай хэрэгэй талаар комисси оруулна гээд депутат Г. А. Николаев үгынгөө түгэсхэлдэ хэлээ.

Үглөөнэй заседани дээрэ элидхэл тушаа КПСС-эй Московско горкомой секретарь, депутат **Р. Ф. Дементьева**, РСФСР-эй гэгээрэлэй министр, депутат **А. И. Данилов**, «Красный треугольник» гэжэ Ленинградай үйлэдбэриин нэгэдэлэй резинээр гутал оёдог заводой хүдэлмэришэн, депутат **Н. Г. Гнедышева**, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй техническэ мэргэжэл олгодог һуралсалай гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ, депутат **Г. В. Камаев**, ВЦСПС-эй секретарь, депутат **Л. А. Землянникова**, КПСС-эй Алтайн крайкомой секретарь, депутат **В. В. Поляков** үгэ хэлээ.

КПСС-эй гадаадын болон дотоодын политикые, партиин Центральна Комитедэй, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев толгойлогшотой Политбюрогой аша үрэ ехэтэй ажал ябуулгые совет хүнүүд халуунаар дэмжэнэ, һайшаана гээд үгэ хэлэһэн депутадууд онсолон тэмдэглээ. Партиин бүхы ажал ябуулга совет арадай ажабайдал саашадань һайжаруулгада зорюулагдана.

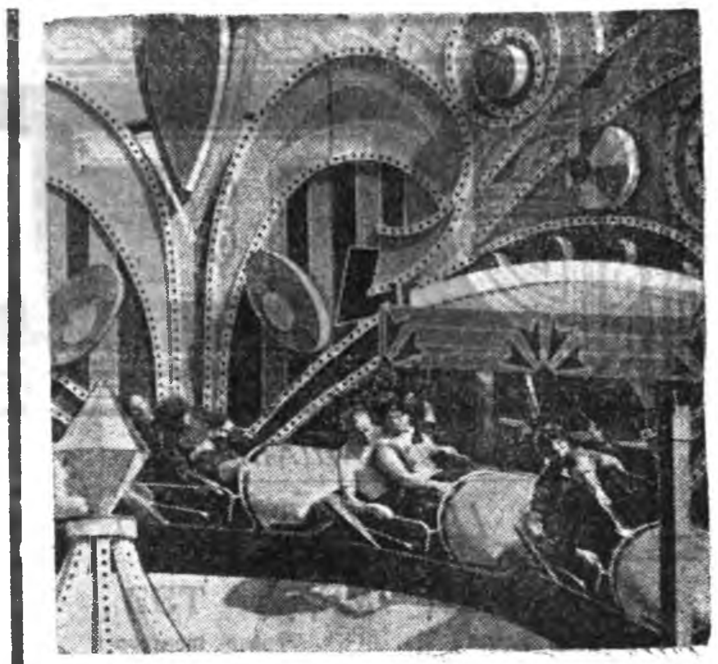
Мүнөө предприятида хүдэлмэришэн ангиин бүхы түүхэдэ түрүүшынхеэ эгээн эрдэмтэй халаан ерэнэ гээд үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ. Ойрын жэлнүүдэй туршада Россин Федерациин техническэ мэргэжэлэй дунда эрдэмэй училищинууд горитойхоноор олошорхо, тэдэнэй материальна үндэһэ һууриень бэхижүүлхэ талаар хэмжээнүүд хараалагдана. Ажалда коммунис ёһоор хандадагаар һурагшадые хүмүүжүүлгэ багшанарай шухала уялгануудай нэгэниинь мүн.

— Үдэшын заседани дээрэ нимэ хүнүүд үгэ хэлээ: РСФСР-эй дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай министр, депутат **И. Ф. Образцов**, Краснодарска хизаарай нефтегорско 12-дохи дунда һургуулиин директорые һуралсалай талаар орлогшо, депутат **Т. И. Белодед**, РСФСР-эй уран зохёолшодой Союзай правлениин секретарь **М. С. Каримов**, ВЛКСМ-эй ЦК-гай секретарь **З. Г. Новожилова**, Калининска областиин ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, депутат **В. М. Бельченко**, Кировскэ областиин Опаринска дунда һургуулиин багша, депутат **З. Н. Шиклейна**, КПСС-эй Пензенскэ обкомой хоёрдохи секретарь, депутат **Г. В. Мясников**, Хойто Осетиин АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ, депутат **Т. С. Хетагурова**, Мордвагай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ, депутат **А. О. Пиксаев**, Московско областиин КПСС-эй Истринскэ горкомой нэгэдэхи секретарь **Т. С. Козлова**.

Арадай гэгээрэлэй талаар КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүд дүүргэгдэнэ гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ. Энээн тухай бүгэдэ ниитын дунда эрдэм олохо хэрэгые бэелүүлгэдэ туйлагдаһан амжалтанууд гэршэлнэ. Юрэнхы эрдэмэй болон техническэ мэргэжэлэй һургуулинуудые саашадань һайжаруулгада, коммунизм эдэбхитэйгээр, гүнзэгы мэдэрэлтэйгээр байгуулагшадые бэлэдхэлдэ зорюулагдаһан тодорхой дурадхалнуудые үгэ хэлэгшэд оруулаа. Арадай гэгээрэл тухай РСФСР-эй хуулиие баталан абаха, энэ хуули Россин бүхы арадуудай аша туһада зорюулагдана гэһэн дурадхал депутадууд оруулба.

Августын 2-то РСФСР-эй Верховно Соведэй сесси хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ юм.

(ТАСС).

МОСКВАГАЙ ЗУН

МОСКВАГАЙ олохон хүн зон зундаа амаралтаяа абажа, нэгэ зариманиинь халуун дулаан уларилтай Хара далайн эрье, нүгөөдүүлынь хойто нютагуудта ошодог байха юм. Тиигээд Хара далайн эрьедэ амарагшадынь наранда хэбтэжэ, хара-хүрин болоһон бэетэй, нүгөөдүүлынь Карелиин байгаалиин сэнхир үнгые нюдэндөө ялалзуулан бусадаг. Баһа амаралтаяа Москва шадар үнгэргэһэн хүнүүдшье холо саагуур ябаагүйб гэжэ шаналдаггүй. Ниислэлэй ногоон зонодо элдэб олон амаралтын байшан, пансионадууд, эуһэлангай посёлогуудай түбхинэһэн аятай зохид газарнууд олон.

Энэ үедэ баһа Москвадашье жуу бэшэ. Ниислэлэй зоогүй олон һонирхолтой, үзэсхэлэн газарнуудтай танилсажа, тэрэнэй гоё һайханиие һонирхон харадаг айлшад энэ үедэ ниислэлдэ тон олон байдаг.

Городойхид уһатай газар руу тэгүүлдэг. Тиин экскурсантнууд болон амаржа байһан хүнүүдые дүүрэн һуулгаһан гол мүрэнэй трамвайнууд Москва мүрэнөөр ябадаг. Бэшэ упа сөөрэмүүд дээрэ бэеэ сэнгүүлһэн хүнүүдэй һууһан онгосонууд хэлбэлзэн гамардаг.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: ВДНХ-да. Аттракционуудай городогтохи «экспресс». Зунай һэбшээн. Горькиин нэрэмжэтэ культурын ба амаралтын паркын сөөрэмүүд дээрэ.

ТАСС-ай фотохроника.

«БУРЯАД ҮНЭНДЭ» бэшэһэнэй һүүлээр

„ХЭЗЭЭ ШИИДХЭГДЭХЭ АСУУДАЛ БЭ?"

Иимэ гаршагтай корреспонденци манай газетын байгша оной майн 31-нэй номерто толилогдоһон юм. Загарайн аймагай Онохойн модоной комбинадай коллектив, тэрэнэй ажалшадай хиналтын бүлэгэй гэшүүд электрын элшэ хүсэ гамтайгаар гаргашалха хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулжа, хиналта шалгалта хэжэ байдаг юм.

Газетэй хамта энэ шухала хэрэгтэ нилээд дутагдалнууд гаргагдана. Нэн түрүүлэн «Бурятэнерго» гэжэ управлениин хүтэлбэрилэгшэд заримдаа Онохойн комбинадта электрын элшэ хүсэ дамжуулхаа болюулжа, үйлэдбэридэнь тойбо татадаг байха юм. Гадна Онохой тосхондохи 20 гаран предприяти, эмхи зургаанууд, хэдэн мянгаад айл электрын элшэ хүсэ гамтайгаар гаргашалха хэрэгтэ анхаралаа багаар табина. Ушар иимэһээ Онохойн модоной комбинадай дирекци тосхондоо «Энергосбыдай» отделени эмхидхэхэ тухай асуудал табиһан байгаа. Тэрэниие «Бурятэнерго» управлениин хүтэлбэрилэгшэд удаан сар соо шиидхэнэгүй гэжэ тэрэ корреспонденци соо хэлэгдээ һэн.

Тус корреспонденциин мүрөөр хэмжээ абахын тула Бурятэнерго» управленидэ газетын редакци хандаһан байгаа.

«Тиихэдэ Онохойн модоной комбинадай цехүүд соохи, Онохой тосхоной электролини тон хангалтагүй байдалда оронхой. Тэрэ лини 1975 ондо заһабарилагдахаар түсэблэгдэһэн байна. Онохой тосхондо энергосбыдай тусхай отделени эмхидхэхэ тухай асуудалые СССР-эй Энергетикын ба электрофикациин, Ой модоной промышленностиин министерствэнүүд шиидхэхэ зэргэтэй» гээд «Бурятэнерго» гэжэ управлениие эрхилэгшэ С. Мельников манай редакцида һаяхан мэдээсэбэ.

АВТОКЛУБ ЗАМДА ГАРАНХАЙ

Аймагай соёлой байшангай уран һайханай агитбригада замда гараһаар үнинэй.

Энэ агиткультбригада хэдһээ бүридэнэб гэхэдэ, агитаторнууд, уран һайханай кружогойхид ябалсана. Заримдаа лектор гаралсадаг юм. Эдэнэр юу хэнэб гэхэдэ, колхоз, совхозуудай үбһэшэдэй звенонуудта ошожо, үдын забһарлалгын үедэ 25—30 минутын туршада концерт табидаг байна. Үбһэшэдэй хүдэлмэритэй танилсаһан бэеэрээ агитбригадын гэшүүд түрүүшүүлдэ магтаалбадагуудые бэшээд, уншана. Мүн гээгдэжэ ябагшадые наадалһан купледүүдшье байлсадаг юм.

Ингэжэ соёлшодой автоклуб «Дружба» колхозой үбһэшэдэй 6 звенодо ябаад, XXI партсъездын нэрэмжэтэ, «Рассвет» колхозуудай үбһэшэдэй звенонуудые хангаад, замдаа гараба.

Мүнөө Заганай-Адаг гэжэ олон үбһэшэдэй хүдэлдэг газарта ерээд байна. Калининай нэрэмжэтэ, «Рассвет» колхозуудай, Бэшүүрэй совхозой олон звено эндэ үбһэндэ оронхой. Эдэнэр үбһэшэдэй дунда хөөрэлдөө хэнэ, концерт табина, «Дайшалхы хуудаһануудые» гаргажа, социалис мүрысөөнэй ябаса харуулна.

Й. ИСТОМИН,
КПСС-эй Бэшүүрэй райкомой пропаганда, агитациин таһагые даагша.

Хилын саанаһаа
ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ

ПРАГА

ШЭНЭ УРГАСА АДХАРНА

ТАСС

Словакиин Социалис Республикын Комарно гэжэ районой тарящад ороһото ургамалнуудые хуряалгаяа Чехословакида түрүүлэн дүүргэбэ. Эндэ 26.400 гектар талмай дээрэһээ 130 мянган тонно тариан сохигдоо. Энэнь нёдондо жэлэйхиһээ нилээд ехэ юм. Район дотор гектар бүриһөө дунда зэргээр 49 центнер ороһон хуряагдаһан байна. Шэнэ ургаса гүрэндэ худалдаха түсэбөө тус районой тариашад үлүүлэн дүүргээ. 51.500 тонноһоо үлүү тариан гүрэнэй амбаарта хаагдаба.

Чехословакиин бусад районуудта ороһото ургамалнуудые хуряаха хүдэлмэри эршэмтэйгээр ябажа байна. Словакиин Дунайска-Стреда гэжэ районой тариашад урдань ургуулагдаагүй ехэ үндэр баян ургаса хуряагаа. Шэниисын зарим талмай дээрэһээ — 80, гектарай 70 центнер ешмээн хадагдаһан байна. Зүүн Чехиин областьдо ургасань һайн. Эндэ 970 мянга гаран тонно ороһо тариан хуряагдаха байха гэжэ багсаамжалагдана.

Сагай уларилай таарамжатай һайн байһан дээрэһээ республикын бүхы районуудта ургаса һайнаар абтана. Энэ жэлдэ «Нива», «Колос» гэжэ совет шэнэ комбайнууд таряа хуряалгада түрүүшынхеэ хэрэглэгдэнэ. Эдэнэр энээнһээ урагша Чехословакиин нуга таряалан дээрэ ургаса хуряаһан бусад бүхы машинануудһаа үлүү һайн гэжэ Чехословакиин мэргэжэлтэд тоолоно.

БЕЙРУТ

Кипртэхи байдал

ТАСС

Эндэ ороһон мэдээсэлнүүдэй ёһоор, Кипр дээрэхи байдал шахардуу шанга байһаар. Аралай грек ба түүрэг хүн зон сэрэгэй үеын эрхэ байдалда ажаһууна. Транспортын хүдэлмэри зогсоогдонхой, электрын элшэ хүсөөр, уһаар ба эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалга тасалданхай. Һаяхан болоһон дайнай үеэр ниислэл хотын ба хэдэ хэдэн бусад хотонуудай барилганууд ехээр гэмтээгдээ. Ороной олохон районуудта ороһо тарианай, үрэ жэмэсэй ургаса хуряагдаагүй байһаар. Нёдондо жэл ехээр гандаһан хүдөө ажахыда ехэ гарза хохидол ушаруулагдаһан байна.

Олон мянгаад хүн зон зугадан тэрьедээ. Киренидэ, Никозидо ба бусад районуудта хэдэн мянгаад грек-киприот медикаментнүүдээр, эдеэ хоолоор дуталдана гэжэ ООН-ой түлөөлэгшэ Никозидо мэдээсэбэ. Фамагуста хотодохи эртэ урдын хэрэм соо хорожо шэбээлһэн 4 мянга түүрэг-киприот мүн лэ иимэ байдалда оронхой. Лимасол хотын стадион дээрэ 1.500 шахуу түүрэг зон харуул доро байлгагдана.

Агентствэнүүдэй элирхэйлэн гэршэлһэнэй ёһоор, Кипрэй асуудалаар Женевэдэ декларацида гар табигдаһанһаань хойшо байдал заһаржа байна. Банкнууд, кафенүүд, магазинууд нээгдээ. Хүн зон үйлсэ гудамжануудта гарадаг болоо.

АДДИС-АБЕБЭ

«МАЗ»-ууд ЭФИОПИИН ХАРГЫНУУДААР ШУУМАЙНА

ТАСС

«МАЗ»-ууд Эфиопиин харгынуудаар шуумайна, «МАЗ»-да ашаа тээгдэнэ, «МАЗ» портын эрьедэ... Совет-эфиопиин «Эфсо-Трейдинг» гэжэ хамтын бүлгэмэй гаргаһан фильмын кадрнууд иимэ юм. Тус фильм нютагай телевиденеэр харуулагдана. Эфиопидо алдаршаһан совет мантан томо машинын эрхим һайн байһан тухай энэ фильм дотор хөөрэгдэнэ.

Эфиопиин, Советскэ Союзай хоорондо техническэ, экономическа харилсаанай баталагдаһаар 15 жэл үнгэрөө. Хоёр талын экономическа, худалдаа наймаанай, соёлой харилсаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдана.

Хоёр ороной хоорондын экономическа харилсаанда ехэ амжалтанууд туйлагдаа. Тодорхойлон хэлэхэдэ, Эфиопиин хүндэ индустриин түрүүшын предприяти — Асабска нефть болбосоруулгын заводые Советскэ Союз түхеэрэлгэнүүдээр хангаһан байна.

РИМ

О. Мильясай пресс-конференци

ТАСС

Чилиин сэрэгэй фашис хунта ороной арад зондо эсэргүүгээр харата муухай ябуулгануудые, хардалга мүрдэлгэнүүдые хэнэ. Засагаа барижа байхын тула иимэ хашалта харшалалтануудые хэнэ гэжэ Арадай нэгэдэлэй правительствын экономикын министр байһан, Чилиин Коммунис партиин ЦК-гай хоёр комиссиин гэшүүн Орландо Мильяс эндэ үнгэргэгдэһэн пресс-конференциин үедэ мэдүүлээ.

Арадай нэгэдэлэй правительствадаородог байһан политическэ партинуудай гэшүүдые, профсоюзай ба ниитын ажал ябуулагшадые, демократическа үзэл бодолоороо олондо мэдээжэ болоһон хүнүүдые шорон түрмэнүүдтэ хаана. Эсэргүүсэлтые дарахын тула хашалта харшалалтануудые хэнэ гэжэ Мильяс тэмдэглээ.

Хашалта харшалалтануудые, хардалга мүрдэлгэнүүдые хээшье һаань. Чилиин ажалшад, демократическа хүсэнүүд нэгэдэлээ бэхижүүлэн, диктатурада ба фашизмда эсэргүүгээр тэмсэнэ.

ЛИССАБОН

Португалиин министрнүүдэй Советтэ

ТАСС

Буһалгаа хэхэ эрхэ олгохо тухай, профсоюзай эмхидэ нэгэдэн орохо талаар хүдэлмэришэдтэ үгтэһэн эрхэ тухай, предприятиин эзэдэй эрхэ тухай хуулинуудай проектнүүдые Португалиин Министрнүүдэй Совет хаража үзэбэ. Ажалай министр И. да Кошта Мартинс энэ проектые табиһан байна. Ажалай хуули ёһон һаяар һайшаагдаха юм гээд хэблэл тэмдэглэнэ.

ДАР-эс-САЛАМ

ТАНЗАНИДА ВЫСТАВКЭ НЭЭГДЭБЭ

ТАСС

«СССР: орон ба хүн зон» гэһэн выставкэ Танзаниин ниислэл хотын томо ехэ залнуудай нэгэн соо баярай оршон байдалда нээгдэбэ. КПСС-эй XXIV съезд дээрэ хараалагдан абтаһан эб найрамдалта программые бэелүүлхэ талаар Совет правительствын гадаадын политическэ эдэбхитэй ажал ябуулга тухай, совет хүнүүдэй зохёон байгуулхы ажал, эдэнэй амаралта тухай хөөрэһэн 400 гаран гэрэл зураг эндэ табигдаһан байна.

Танзаниин информациин ба радио-дамжуулгын министрэй орлогшо Камбона выставкэ нээлгэ дээрэ үгэ хэлэхэдээ, «экономическа, социальна ба соёлой талаар совет арадай туйлаһан асари ехэ амжалта илалтануудтай», шэнэ байдал байгуулха талаар эдэнэй баян дүй дүршэлтэй танилсаха арга танзаниинхидта олгоһонойнь түлөө СССР-эй правительствада гүнзэгы сэдьхэлһээ баяр баясхалан хүргэбэ.

Экономическа бэеэ дааһан байдалайнгаа түлөө, национальна соёл культураяа һэргээхын түлөө тэмсэл хэдэг танзаниинхид энэ выставкэ харахадаа, ехэ туһа абаха байна гэжэ Камбона тэмдэглээ.

Түрүүшын үдэр выставкэдэ орожо хараһан хүнүүдэй магтаал һайшаалай дэбтэртэ хэһэн тэмдэглэлнүүд энэ выставкын амжалтатай байһые элирхэйлэн гэршэлнэ.

БЕРЛИН

ГДР-эй правительствын хэмжээнүүд

Оршон тойронхи байгаалиие хамгаалха асуудалнуудаар федеральна албан зургаание Баруун Берлиндэ байгуулха тухай хуулиин ФРГ-дэ хүсэндөө оролго дүрбэн талын хэлсээе эбдэһэн ушар болоно. ГДР-эй правительствын эндэ соносхогдоһон мэдүүлгэ дотор 1974 оной июлиин 26-һаа хэмжээнүүд абтаа. Энэ мэдүүлгые АДН агентство тараһан байна. ФРГ-гэй дээрэ дурдагдаһан албан зургаанай хүдэлмэрилэгшэд ябажа байнагүй аа гү гэжэ элирүүлхын тула ГДР-эй транзитна замууд дээрэ хиналта тогтоогдоо. Оршон тойронхи байгаалиин асуудалнуудаар ФРГ-гэй энэ албан зургаанай эд зөөриин гү, али документациин зөөгдэһыень мүн лэ шалгана.

ГДР-эй абаһан хэмжээнүүд Баруун Берлинһээ гараха, орохо харилсаанда тойбо танагүй гээд АДН-эй мэдээсэл дотор тэмдэглэгдэнэ.

ФРГ-гэй федеральна албан зургаание Баруун Берлиндэ байгуулха гээшэ хуули буса ябадал болоно гэжэ ГДР-эй правительство удаан сар соо ФРГ-гэй правительствада һануулга хэһэниинь мэдээжэ гээд АДН агентствын мэдээсэлэй түгэсхэлдэ хэлэгдэнэ.

НЬЮ-ЙОРК

МОНОПОЛИНУУДАЙ ТУЙЛАЙ ЕХЭ АШАГ ОЛЗО

ТАСС

Бүтээн гаргаһан продукциинь үнэ сэнгүүдые правительствын зүгһөө хинаагүй байһан дээрэһээнь американ булад шудхадаг ехэ ехэ компанинууд туйлай ехэ ашаг олзо абана. Апрелиин 30-най һүүлээр бүхы продукциингаа үнэ сэнгые 13,5 процентээр дээшэлүүлжэ, «Ю. С. стил корпорейшн» гэдэг компани байгша оной хоёрдохи кварталда, нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, сэбэр олзоёо 160,3 миллион долларто хүргэһэн байна. 1974 оной түрүүшын хахад жэлдэ энэ компаниин ээзд дүн хамта 249,8 миллион долларой сэбэр олзо олоо. Энэнь нёдондо жэлэй түрүүшын 6 һарынхиһаа хоёр шахуу дахинаар ехэ болоно.

США-гай булад хайлуулдаг эгээл ехэ корпорацинуудай дунда гурбадахи һуури эзэлдэг «Нэшнл стил корпорейшн» гэдэг компани байгша оной хоёрдохи кварталда 44,1 миллион долларой олзо абаһан байна.

ТОЛИ

ТАНИЛСАГТЫ: ШЭНЭ НЭРЭ

Цырен-Ханда Дашиева — багша хүн. Яруунын аймагай Үльдэргэ нютагта бага наһаниинь үнгэрөө, ажалайнгаа намтарые мүн тэндэ эхилээ. Багаһаа хойшо уран зохёолоор һонирходог, өөрөөшье гуурһаяа туршаад үзэдэг байгаа.

Мүнөө Ц-Х. Дашиева «Байгал» журналай редакцида хүдэлнэ. Манай уншагшадта нэгэ үгүүлэлыень дурадханабди. Һайн муу хоёрой тэмсэл тухай, һайхан сэдьхэлтэй байжа шадаха тухай автор өөрынхеэрээ домоглоно.

Георгий ДАШАБЫЛОВ

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

ААДАРАЙ УРДА ТЭЭ...

Тэрүү тэндэ удаан
Тэнгэри холоһоо наяржа,
Алтан бугуули-сахилгаан
Агуула дээгүүр шарбажа,
Залхуу нобшо һамгадай
Задарһан, ударһан
үһэндэл
Унжагар үүлэд
һубарилдаа
Урилдаа табиха гэһэндэл.
Халюун уужам дайда
Харанхы гэр шэнги.
Хүнхэр энэ зайда
Хүшэгэ татаһан шэнги.
Нэгэш амилнагүй
хэбэртэй
Нэмжээ тала, байгаали.
Аадарай урда тээ
Аалин, аалин, аалин...

...Тэрээн шэнгеэр
заримдаа
Сэдьхэл соошни бүрхэхэ.
Гэгээн үдэршни дандаа
Гэрэлгүйдэл үзэгдэхэ.
Хара хирээ газаашни
Хаагалан элиһэндэл
болохо.
Хамаг нүхэд, гарбалшни
Хараажа эхилһэндэл
болохо.
Тэрүү холо, тэндэ
Тэнгэри ууртай наярха.
Нүүлэ мэтэ хүндэ
Үүлэд дээрэш сугларха,
Сагаан мүнгэн һуршадал
Сахилгаан зурас гэхэ.
Аадар хүлеэһэн таладал
Аалин, аалин хүлеэхэш.

ҺАРАТА ҺҮНИ

Һарата һүни, шамда
дуратайб.
Һаарал уужам талынгаа
Һажажа нойрсон
хэбтэхэдэ,
Һарата һүни, шамда
дуратайб.
Һарата һүни шамда
дуратайб.
Һалбайн нуурта
бахануудай
Һахы һалаг хүүехэдэ,
Һарата һүни, шамда
дуратайб.
Һарата һүни, шамда
дуратайб.
Һалаа модон дээрэ
Һайса хүхын донгодоходо,
Һарата һүни, шамда
дуратайб.

Һарата һүни, шамда
дуратайб.
Һарбайн гараа энхэрһэн
Һайхан гансаяа үгылхэдээ,
Һарата һүни, шамда
дуратайб.
Һарата һүни, шамда
дуратайб.
Һаруул сагаан дэлхэйн
Һамараан соогуур
зобоходоо,
Һарата һүни, шамда
дуратайб.
Һарата һүни, шамда
дуратайб.
Һанан һанан уйлажа,
Һандарал хүлгөөтэй
ябахадаа,
Һарата һүни, шамда
дуратайб.

Нютагайм горхон — Бургаастай

Нулимсагүй хододоо
ябаарай гэжэ,
Нюурыем һайса утаажа,
Нюдыем сэлмээн
арюудхааш,
Нютагайм горхон —
Бургаастай.
Найтаангүй хэзээш
ябаарай гэжэ,
Нарай бэеыем сүршэжэ,
Найжалан намайгаа
арюудхааш,
Нютагайм горхон —
Бургаастай.
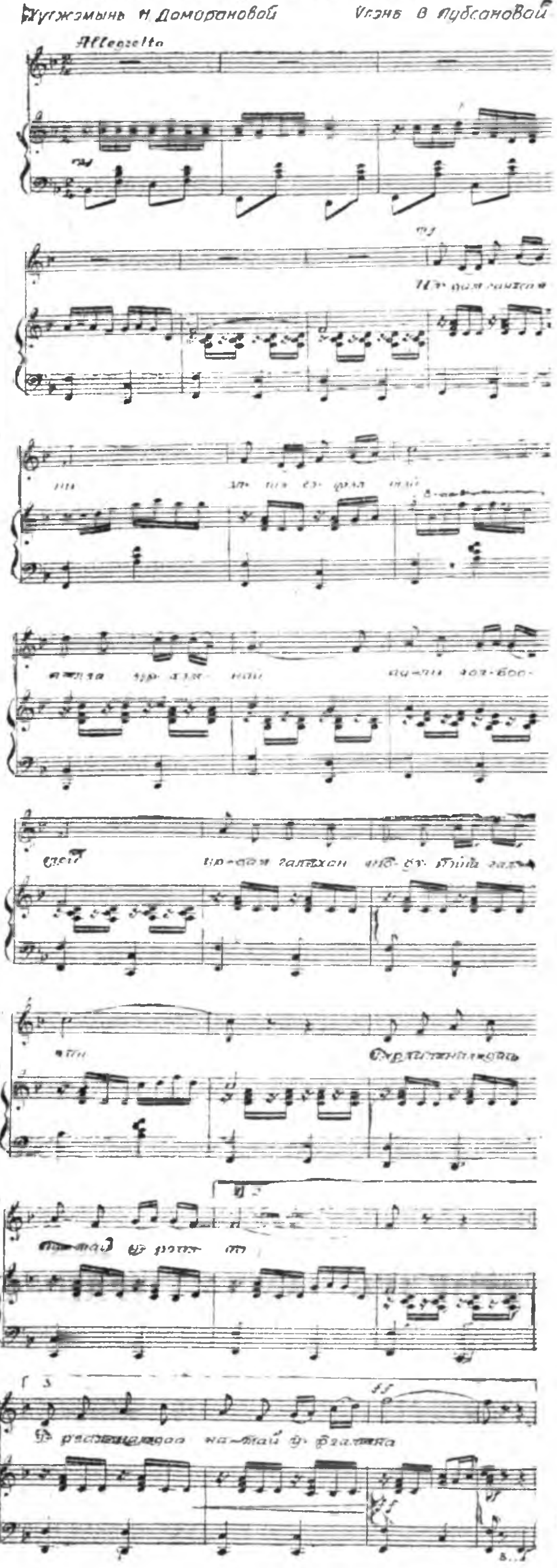
Налгай тэнюун
ябаарай гэжэ,
Нарата долгёороо
эрхэлүүлжэ,
Нангин уһаяа
хүртөөгөөш,
Нютагайм горхон —
Бургаастай.
Наадатай, хүхюун
ябаарай гэжэ,
Нармай эрьедээ тэнжээжэ,
Наһанайм аршаан
хүртөөгөөш,
Нютагайм горхон —
Бургаастай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: арбадахи классай һурагша Дарима Аюржанаева «Амаршалга» гэһэн буряад хатар гүйсэдхэжэ байна.
ТАСС-ай фотохронико.

Нюдэнэй галхан

Хүгжэмынь Н. Доморановой   Үгэнь В. Лубсановой

Илдам гансамни
Элшэ гэрэлтэй.
Аляа зүрхэмнай
Адли холбоотой.
Урдам гансал
Нюдэнэйш галхан
Уряалаал даа, намай
уряална.
Дошхон Сэлэнгын
Дуулим эрьедэ

Дали нэмээһэн
Дуран хүлеэнэ.
Урдам гансал
Нюдэнэйш галхан
Уряалаал даа, намай
уряална.
Ульгам моримни,
Үреэ зээрдэмни
Урмым заһыш даа,

Түргэн хүргыш даа.
Урдам гансал
Нюдэнэйш галхан
Уряалаал даа, намай
уряална.
Уян сэдьхэлдэм
Баяр асарһан
Найдал жаргаланм
Эхин тэндэ юм.
Урдам гансал
Нюдэнэйш галхан
Уряалаал даа, намай
уряална.

Үгүүлэл

ОЙДО БОЛОҺОН ХӨӨРЭЛДӨӨН

Хабарай дулаахан үдэрнүүд хойно хойноһоо һубарилдан ерэжэ байгаа һэн. Наймадахи «А» классай һурагшад Тамжид Тарбаевнатаяа экскурсида ошобо.

Хөөрэлдэһөөр, шуяалдаһаар, дуулалдаһаар, байгаалиин үзэсхэлэнии һонирхоһоор үхибүүд ойдо хүрэбэ. Тэндэ үдэрэй тэнгһээ үнгэртэр наада зугаа хэбэд, эсэтэрээ эрьюусэлдэбэд, гүйлдэбэд. Зарим хүүгэд эсэһэншье хэбэртэй. Тиихэдэнь Тамжид Тарбаевна түүдэг табия гэжэ хүүгэдтээ дурадхаба.

Хүүгэд нэгэн дуугаар зүбшөөжэ, холтоһо, гэшүүнэ, хатанхай модо сугалуулжа, яһала ехэ түүдэг нособо. Юумээ эдижэ дүүргэһэнэйнгээ һүүлдэ, һурагшань өөрынгөө бага наһан тухай нэгэ имэхэн һонин юумэ хөөрөө бэлэй.

«...Минии бага наһан үүлэтэйхэн тэнгэриин мүндэр соо үнгэрөө. Тархишье, бага балшар наһандаа эхэһээ гээгдээ гээшэ хаб, теэд яахабши даа! Хогоосон юртэмсэ гэжэ арад зомнай зүб лэ хэлэдэг гээшэ ха. Үхибүүн наһанайм жэлнүүдэй үни үнгэрэн үнгэрөөшье һаа, али хүндэ сагууд болохо, хүнии шарайшалха, хараалгаха, шоо үзүүлхэ саг бологшо һэн. Тэрэшье мартагдаа юм бээз, наһаншье хахадлаа. Али олон гашуудалта сагуудай мартагдаашье һаа, үри хүүгэдтэй болоошье һаа, үргэжэ, найма наһа хүргэһэн эхэеэ мартаагүйб.

Түрэһэн эхэдээ эрхэлжэ, эдир наһаяа үнгэргөөгүй үхибүүдые харахада, ехэл хүндэ, хайратай агша. Бүхы дэлхэйн хүүгэд эхэһээ бү таһарһай даа, эхынгээ зөөлэхэн гар дээрэ өөдөө божо тэнжэһэй даа гэжэ һанахаш.

...Тиихэдэ би найман наһатай ябааб. Эхэмни хүндэ хэбтэриин болоһоор хоёр жэл шахуу боложо байгаа һэн. Намарай һайхан саг һэн. Колхоз үбһэ таряагаа хуряажа, амитан зон аргагүй сүлөөгүй ажаллажа байгаа. Жэлэй дүрбэн сагай эгээл амгалан тэниглэн һайхан үедэ эхэмни энэ алтан дэлхэйтэй хахасаа бэлэй.

Миин найматай үхибүүн үлөөб. Ахамни арбатай. Теэд яахабши даа? Тиихэдэ эжымни ерэхэеэ болёо, ошон ошоо гэжэ хүсэд мэдэхэгүй, нёлбоһоёо гаргажа уйлахашье ухаагаа олоогүй ябаһанаа мүнөө гайхадаг хүм.

Нэгэтэ һургуулиһаа ерэхэдэмни, нагаса эгэшэмни намда нэгэ кофто оёһон байгаа. Тэрэниинь үмдөөд, эжыдээ харуулхаа ошоходомни, оропойнь ойро 5—6 хүн хөөрсэгэнэлдэжэ байгаад һэн. Хүнүүдые түлхижэ ябаад, эжынгээ ойро ошоходомни, нам руу хараашьегүй, харин нюдөө аняад хэбтэхэдэл гээ һэн. Байһан зон гаража, би гансаараа үлөө һэм. Мүнөө һанадаггүйб, хүн намайе «гара» гээ гээшэ гү, али үгы гү? Үгыл хадань эжынгээ ойро үлэшоо гээшэ гүб даа гэжэ һанагшаб. Эжынгээ тархиие эльбээд, «эжы» гээд шангаханаар ооголоо һэм. Харин эжымни нэгэшье абяа гараагүй бэлэй. Гоё кофтоёо эндэ тэндэһээнь шэншэлээд, эжынгээ хубхигар нюурые удаан шэртэжэ хараад, абяа гараагүйдэнь гомдоһон шэнги байгаа һэм. Эжыемни хүдөө табихаданшье байгаагүйб, санаха болошоод, досоогоо үбдэжэ, ядажа хэбтээ һэм.

Тиихэдэ би нагасындаа байжа, долоодохи класс дүүргэхэдэм, ахамни абатаяа дахасалдаа һэн. Эхэгүй үхибүүдһээ хүн залхуураашье юм аабза, тэрэшье мартагдаа.

Зүгөөр нэгэ имэ ушар миниин досооһоо гарадаггүй, үншэн хабһанайм оёорто үлөө.

Зунай үбһэ хулһанай үе бэлэй. Нэгэтэ бороо орожо, ахамни үбһэнһөө ерэнхэй, нагасындаа унтажа хэбтээ һэн. Мүнөө һанахадам, ахамни бүрсэгэрхэн жаахан үхибүүн ябаһан байдаг. Эхын урин дулаахан үгые шагнахаяа болиһон бидэ хоёрто юун байхаб даа. Хэн хараана ааб, хэн үреэнэ ааб гэжэ хүнэй шарай адуулжа ябаһан үемнай һааб даа. Эгээл игэжэ үлбэр жаахан ябаха сагтаа түрэһэн эхыншни зөөлэхэн үгэ дуулдаагүй, таалан үндэжэ эрхэлүүлхэ эхэнэр аха бидэ хоёрто олдоогүй һэн.

Тэрэ үглөөгүүр хүршэ эхэнэрнай хара нюдөө хаха татаһаар, нагасындам орожо ерэһэн бэеэрээ, ахымни хүнжэл хуура татаһаар, үрсэгэнэтэр ээмһээнь бажуужа бодхоогоод:

— Яахадаа басаганайшни ном буляаха болообши? Эндэшни арһыешни хуулажархихаб, — гэжэ байжа, тархи түрүүгүй сохёод, үшөө элдэб үнгынхеэр аманда багтахагүйгөөр хараагаа һэн.

— Эхэшни үхөө, шишье үхөөрэйш! — гэжэ хараал шэрээл табяад, үүдыемнай хаб гэтэр хаяад арилаа һэн. Теэд нагаса эжы, абгайхамни хаража байгаад, үгэшье хэлэжэ үрдеэгүй һэн.

Би ахаяа тон ехээр хайрлажа, нэгэ бага шадалтайхан байгаа һаа, тэрэ таргаһамгые газаа түлхижэ гаргажархиха һэм гэжэ халаглааб.

Тэрэ һамган мүнөөшье бии агша даа. Ахыемни сохиһоноо, аманда орохые муухайгаар харааһанаа һанадаг ха гү гэжэ тэрэ һамгые харахадаа һанагшаб.

Тэрэ һамганда хэдышье муухайгаар хараалгабашье доройтоһоор доройтоогүй түрэһэн эсэгээ хаража ябаад, түрэл түтимэйнгээ һайгаар, арбан класс дүүргэжэ, баһа нэгэ мэргэжэлтэй хэбэртэй, ахатаяа хоюулан зонОй жиир соохоно арад зон тоёо урагшаа зорин алхалжа гээшэбди, — гээд багшань хөөрөөгөө дүүргээд, удаан саг соо дуугай һууһанайнгаа удаа:

— Хүүгэд, жэшээнь, таанарай дунда эжы, абагүй хүнүүд бии ха юм, тэдэниие ходо хайрлажа, һанаагаа зобожо ябаха хэрэгтэй, — гэбэ.

Хээрэ түлиһэн түүдэгшье үни залираа. Теэд үхибүүд багшынгаа хөөрэһэн юумые түд түдтаа сэдьхэл соогоо мухарюулан бодожо, аниргүй удаан һуугаа бэлэй...

Ц-Х. ДАШИЕВА.

ШУУЯАТАЙХАН ЗАЛУУШУУЛ

Үглөөгүүр болотор
Үхид, хүбүүд
шашхалдаад,
Гитарын хүбшэргэй
Гэншэбэ бүхэли
һүниндөө.
Гарай приемник
Гайтай шангаар
һүхиреөд.
Һарашье сошобо,
Һаглагар хуһаншье
һэришоол...

Т. ЦЫРЕНОВАГАЙ
зураг.
Ц. ДОНДОГОЙ
шүлэгыень бэшэбэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһа РСФСР-эй наймадахи за... лалай Верховно Соведэй ... лоодохи сессиин матер... нууд. Республикада тэж... бэлэдхэлгын ябаса тухай ... териалнууд. «Мүрысө... уринабди» — корреспон... ци.

Хоёрдохи хуудаһа «Зүбөөр хүтэлбэрилхэ ... дэм» — В. Дубровскиин ... респонденци. Мэргэжэл... зүбшэл. Редакцида ерэ... бэшэгүүдһээ.

Гурбадахи хуудаһа РСФСР-эй наймадахи за... лай Верховно Соведэй ... лоодохи сессиин матер... нууд. «Навоин нютагта» ... очерк. Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаһа Нютаг нютагай һо... Спорт.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 13.00—Д... жуулгын программа. 13... —Һүүлэй һонин. 13.10... «Эдиршүүлэй оюун бэл... (үнгэтэ). 13.40—«Элүүр... хэ байлга» гэжэ прог... мын почто. 14.10—«Мос... гай концертын залнууда... 14.55—«Соло для час... боем»—МХАТ-ай филь... зүжэг түрүүшынхээ хах... лагдаха. 1-дэхи сери. 16... — 16.30 — Забһарлал... 16.30—«Соло для часо... боем»—МХАТ-ай филь... зүжэг. 2-дохи сери. 17.3... «Очевидное — невер... ное». С. П. Капица ... жуулга хүтэлбэри... 18.30—Мори урилдал... спортоор СССР-эй чем... нат (үнгэтэ). 19.00—«В... мя»—мэдээсэлэй прогр... ма. 19.30—«А плюс Б... гэжэ залуушуулай прогр... ма (үнгэтэ). 20.45—К... болгон буулгагдаһан ... зохёолнууд. «Алтан»—у... һайханай фильм. 22.2... 22.30—Забһарлалга. 22.3... СССР—Сомали. «Хани... рисаамнай бэхижэнэ». 22... —Совет дуунуудай найм... хи фестиваль. Польш... дамжуулга хэгдэхэ (үнгэ... 24.00—«Время» — мэ... сэлэй программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 13.30 һайха... «Крах»—уран фильм.

Урда сагта үнэн болоһон ушар

ҮҺӨӨ НЭХЭЛГЭ

Урда сагта Совет засагай тогтоогүй байхада, баяд, ноёд, бөө, ламанар гэхэ мэтын хомхой хобдог амитадһаа гадна, хулгайша, тонуулша хүнүүд яһала олон байһан гэжэ хэндэшье мэдээжэ ааб даа.

Доржо үбгэн ходо хүхюутэй зугаатай ябадаг аад, һаянай һанаа үнөөн боложо, байра һуурияа олохоёо болибо. «Яаха гээшэб? Эдэ алуурша, хулгайша золигууд дайлажа эхилбэ», — гэжэ доошоо харашана. Үбгэнэйнгөө толгойгоо ганхуулшоод һуухада:

— Үбгэ-ан, ехээр һанаа үнөөн бү боло. Хабар болохолоор айл, аха дүүдээ ойро зөөжэ ошуужабди, наашаа һуу, шүлэ уу, — гэжэ хүгшэниинь гэмэрһээр, шэрэм дээрэһээ тогооноо бүхэли, бүхэли монсогор мяха гаргана.

Хүтэлэй хормойдохи хабшуу жалга соо Доржо үбгэн үдэхэ бодохоһоо хойшо ажаһууһан байгаа. Доржо үбгэнэйдэ үсөөн хүн айлшалдаг. Гансал Галдан үеэлэнь Галба тосхонһоо хаа-яахана ошогшо һэн. Хойморой үргэн талаар, олон зоноор болоһон һонинуудые Галданай худал үнөөр хөөрэхэдэ, Доржо үбгэн һонирхожо, досоохи уйдхараа гаргадаг байгаа. Теэд мүнөө Доржо үбгэн Галданаа хүлеэһээр үнинэй.

Зонһоо тэрьелжэ, хүтэл добын оройдо, үргэн тайгын гүнзэгыдэ шэбээлһэч хулгайшад Доржо үбгэнэйхиие дайлаһан байгаа. Хулгайшадта дайлуулһан гомдолоо Галдан үеэлэдээ хэлэхэ гэжэ хүлеэһэн Доржо үбгэн хүгшэнэйнгөө шанаһан шүлэнһөө хоёр-гурбан халбага шорд-шорд байса һороод, һанаа алдажа, гааһандаа тамхяа нэрэжэ һорсогооно. Тиигэжэ үбгэнэй бодолгодо эзэлэгдэн һуутар гэнтэ үүдэн дэлигдэжэ, бирдаан буу үргэлһэн Галдан орожо ерэбэ. Мэндэ амараа, шэнэ һониноо һуралсаад, дэгэлээ тайлажа, үлгэхэ зуураа, хирбэгэр хара һахалайнгаа сэнхэг аршаадхина.

— Һайн хүн һанаагаар гэжэ, Галдан үеэлэ, шамаяа үнинэй хүлеэжэл байнаб, наашаа һуу, — гээд һандали табиба.

— Ай даа, халуун мяхач дээрэ дайралдаа байнаб, — гэһээр Галданай шэрээдэ һуухалаар, мяхан обоо собоо табигдажа, архишье аяга руу шолшогонобо.

Иигэжэ хүндэлүүлхэб гэжэ хүлеэгээгүй Галдан архиень уужа, мяхыень эдижэ һуухадаа, «Байза энэмни ямар ушартайгаар намайе хүндэлнэ гээшэб?! Энэшни мэхэтэйшэг барнааг байхэ, нёдондо намайе һогтоогоод, тарган мориием абажа, хатайр мори унуулаад табяа һэн», гэжэ ухаандаа бодобошье, шэлтэй архиһаа нюдэеэ зайлуулангүй, шүлһөө залгин һууба.

Ашагүйхэн амаа халаһан Галдан зузаан гадартай хабһа зулгаажа һуугаад:

— Доржо ахай, тарган үүсэ гаргаа байнаш, — гэбэ.

Тиихэдэнь Доржо үбгэн урдаһаань хаража, һанаа алдаба:

— Өөрынгөө хонинон мяха талхаараа худалдажа абаад байнаб.

— Юу хэлэнэ гээшэбши? — гэжэ Галдан гайхаба.

— Ай даа, үеэлэ, ши юушье мэдэнэгүйш. Үгэлхэ наһан дээрээ хүнүүдтэ баһуулха гээшэ юунһээшье доро байна даа. Энэ добосог дээрэ һуугааша Сээнькэ гээшэ урьһаар талха эрижэ ерээ юм. Тиихэдэнь би юушье үгөөгүй һэм. Тэрээнһээ хэзээ абахаб гэжэ үгэхэбиб. Тэрэ нохойшни мэтэр һүниндөө хониемни хулуужа абаашаад, хойто үдэрынь дахин, ерэжэ, талхаар мяха худалдажа аба гэжэ баадхаа бшуу. Хаана ошохобши? Худалдажа абаалби даа, — гэжэ Доржо үбгэн дороһоо абан, гүнзэгыгөөр һанаа алдаба.

— Ши улаан мяха шинии хониной гэжэ яагаад таняаб ши? — гэжэ Галдан энеэбхилэн, ялан халзан толгойгоо эльбэсэгээнэ.

— Хониноойнгоо толгой арһан хоёрые харахадаа, танингүй яахабиб? Таниг гэжэ доромжолһондоо арһа аба гэжэ харуулаа ха юм.

— Хониёо танижа байгаад, аниргүй байба аалши?

— Анир гарабалшни алаха ха юм. Намһаа болохо хүнүүд эдээнһээшни айна, — гэжэ үбгэнэй зугаалхада, Галдан Сэхэрыдэй Сээнькэдэ сухалдаба.

— Үеэлэ ахай, ехээр бү гомдо. Бишни тэрэ хулгайшадта ошохомни, — гээд, хундага архи залгаһан бэеэрээ хубсалжа, бирдаан буугаа үргэлөөд гарашаба.

Доржо үбгэнэй сэдьхэл хүдэлжэ, ехэл хүлгөөтэй. «Шамай даа, хара шолмо сууд, тараг эдихэ бэзэт! Намайе баһахатнай ямар бэлэй? Галдан үеэлэ хулгайшадһаа болохо үхэдэл боохолдойешье айлгадаг ха юм. Һанаа орожо, һахюуһа зүүхэл байхат», — гэжэ дуугараад, нюдаргаа зангидаба.

Бүхын хүбүүн Галдан гээшэ бар ехэ хүсэтэй, айхабтар шэрүүн, шэмэрүүн шарайтай, шираг мундуу хүн байһан юм ха. Юунһээшье айхагүй, бартахи баабгайтай улаан гараараа носолдожо аладаг байһан гэлсэдэг. Архи уунхай ябабал, лама, бөөнэрые бэдэржэ олоод, һайсахан һэжэрһэн бэеэрээ халааһандахи алта, мүнгыень, ганзагадахи мяха, тоһыень буляажа абаад: «Амитан зониие мэхэлжэ ябахаяа боли! Хойшодоо намтай золгоо һаашни, хүзүүешни булга мушхахаб!» — гэжэ занаад, тэрэ буляажа абаһан юумэеэ үгытэй ядуу амитанда үгэдэг байһан гэдэг. Тиихэдэ бөө, ламанар Галданһаа айжа тэрьелдэг: «Энэ заяа муутай хатаржаан» гэлсэдэг байһан юм ха. Тиихэдэ ород буряадгүй амитан «Галдан хатаржаанһаа» айдаг байгаа. Бөө, ламанарай айдаг хадань тэдээндэ һүзэгтэй хүнүүд, «хатаржаанһаа» айнгүй яахаб. Үнэн дээрээ Галдан хатаржаан бэшэ, харин амитан зониие мэхэлжэ ябадаг зольбонуудаар тэмсэжэ байгаа бшуу.

Архиин охиндо халаһан Галданай хоёр нюдэн хурсаданги, солгёо морьёо тогтоожо ядаһандал жолоогоо татан, урагшаа бүхынэ. Мориноойнь дэлһэн нарбажа, дэгэлэйнь хормой намилзана, хирэмдээ зүүһэн хутагань жада мэтээр һэнжэлзэнэ. Хүрин улаан шарайтай, хатуу шэмэрүүн харасатай Галданиие харaһан хүн ямар нэгэн аймшагтай ехэ дайнда мордожо ябаһан сэрэгшэн гэжэ һанахаар бэлэй.

Шэлэһэн, хуянтаһан нюргаа шабар пеэшэндэ шаража, үбэр дээрээ ялагар салагар алта, мүнгэ тоолсожо һууһан Сээнькэ: «Байза, үшөө нэгэ һүниин агнууридагарабал, мянган түхэригэй алтатай болохо байнаб. Энэ Доржо үбгэнэй абдар соо яһалахан алтан байжа болоо, тэрэниiел агнаха байна», — гэжэ ухаандаа шэбшэнэ.

Доржо үбгэн алтанда хорхойтоһондоо гү, али пеэшэнэй халуунда шаруулһандаа гү даа, хирэ болоод лэ пулаадаар хүлһөө аршана. Тэрэньшье туһа болоногүй, үбсүү уруунь зогдортожо ургаһан шэрхэгэр хара һахалһаань хүлһэн дуһална.

— Ай бурхан, бодыш түргэлыш. Галдан хатаржаан газаамнай ерээд, буугаа һомолжо байнал, — гэжэ мэгдэһээр Сээнькын һамган газааһаа гүйжэ ерэбэ.

— Юу хэлэнэш, — гээд, гэнтэ сошоһон Сээнькын нюсэгэн хүлөөрөө пол дээгүүр лүс-лүс алхалхатай адли, хормой дээрэхи алта мүнгэниинь адхаршаба. Айһан хулгайшан үүдээ забһартуулаад, тархяа бултагад бултагад гүүлэжэ байба. Һэбһэбхэн һалхилжа, саһан бударна. Уряалгүй айлшанай ялан халзан толгой ялайжа, бирдаан буугайнь аман үүдэн тээшэ залаатай һүр дарама хүн байжа байба.

Галданай һураг сууе үнинэй мэдэдэг Сээнькэ һүрээ дарагдажа, досоонь хаб харанхы болошобо. «Ай бурхан, Галдан хатаржаан юунэй үһөө хиһаагаар намда хоролхобо гээшэб» — гэжэ шэбшэн шэшэрнэ.

— Галда-ан, Галда-ан, гэртэ орыш даа, юундэ маанадаа шоглонош? Үхибүүднай айжа байнал, — гэжэ гуйба.

— Буудахаараал буудахаб, алахаараал алахаб, — гэжэ Галдан хатуугаар зандаба.

— Галда-ан, Галдан, һайн хүн, бү буудыш даа. Юундэ намда уурлаабши, — гэжэ Сээнькэ арайхан дуугарба.

— Шамайе бурхантайшни, боохолдойтойшни, баранииетнай буудажа үрэ үндэһөөрнь үгы хэхэмни! Яахадаа Доржо үбгэнэйхиие баһажа байнабши, хара нохой! — гээд, бирдаан буугайн гаа замагые тард-түрд гүүлэбэ.

Сээнькэ залд гэшэбэ. «Ай халаг, энэ хатаржааншни үнэхөөрөө алахань» гэжэ һанан сасуугаа, үүдэнһээ халба һүрэшэбэ. Һамганиинь ухаа мэдээ табижа, уй-хай болошоно: «Зэмэгүй намайе бү алыш даа, Сээнькые гансаарайнь алыш даа», — гэжэ уйлаба.

— Аа, шинии амин хайратай! Минии амин хайрагүй юм гү, хүхэ үлэгшэн! — гэжэ айһан саанаа Сээнькэ хоро шараа һамгандаа гаргана.

— Галда-ан, Галдан ахай, бү алыш даа, хайрлыш даа. Иигээд Доржо үбгэнэйхиие, ондоо хэнэйхииешье дайлаха хулгайлхаяа болёоб, огто болёоб. Доржо үбгэнэй хонин талхан хоёрыень мүнөө үдэшэндөө түлэхэб, — гэжэ байжа бурханда мүргэһэндэл наманшална.

— Үглөө болотор орхихом, хэлэһэн үгэдөө хүрөөгүй һаа, маргааша хүлеэгээд байгаарайш! Энээнһээ хойшо үгытэй ядуу амитаниие дайлажа, юумыень хулуухаяа боли, тэрэгүй һаашни, магнай дундашни туулган гобшо бэлэг үгэхэб, — гэһэн шанга абяан дуулдаад, малаан зээрдэ мориной туруун дороһоо саһан сасаршаба. Мэтэр үдэшэндөө хулгайша Сээнькэ Доржо үбгэндэ хонин гурил хоёройнь мүнгэ түлэһэн бэеэрээ, хүтэл добын оройдо байражаһан бэшэ хулгайшадтаа ошожо: «Галдан хатаржаан маанадта шүдөө хурсадажа эхилбэ. Иигээд энэ Хойморой амитаниие тонохоёо болиё. Энэ үхэдэл боохолдойһоо айдаггүй золигшни маанадта юугээшье хэхэдээ болохо», — гэжэ хэлэһэн юм. Тэрэ гэхэһээ хойшо Хойморой буряадуудай адуунэ малынь үгы болохоёо болиһон юм гэлсэдэг.

В. ХАЛХУЕВ.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-03583. Заказ № 00...